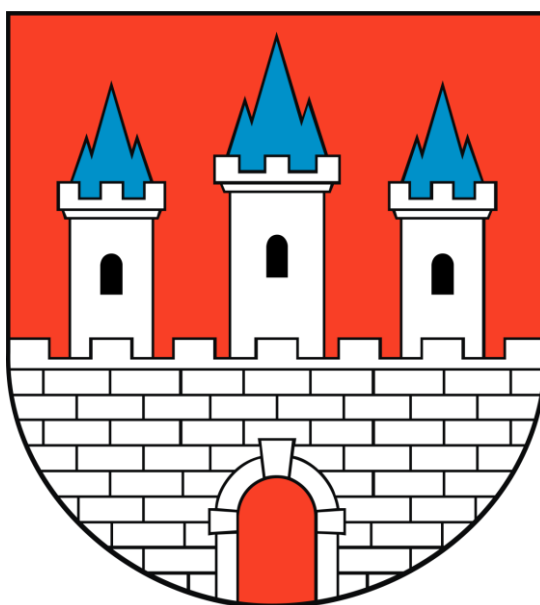

Raport z ewaluacji on-going
Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa
Mazowiecka na lata 2016 - 2025

Łódź – Warszawa, 2020

Zespół autorski:

dr Ewa M. Boryczka

dr Paulina Legutko-Kobus

Układ raportu:

1. Wprowadzenie.....	5
2. Zaplanowana metoda ewaluacji w LPRMRM i metoda opracowania raportu	7
3. Adekwatność i trafność zapisów Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka	10
4. Rozwój społeczno-gospodarczy Miasta Rawa Mazowiecka oraz zmiany w obszarze rewitalizacji na podstawie analizy wskaźnikowej w latach 2016 - 2019	23
5. Projekty zrealizowane w latach 2016 - 2019 i ich powiązanie z celami rewitalizacji	40
6. Bariery we wdrażaniu LPR i prowadzeniu rewitalizacji.....	54
7. Podsumowanie i rekomendacje	59
8. Spis rysunków	63
9. Spis tabel	64

1. Wprowadzenie

Rewitalizacja jest procesem wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych. Zgodnie z zapisami prawnymi, proces ten ma być prowadzony w sposób: kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie. Działania podejmowane w ramach rewitalizacji powinny być prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji.

Interesariusze procesu rewitalizacji w gminie to: mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwo budownictwa społecznego; inni mieszkańcy gminy; podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą; podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym NGO; JST i ich jednostki organizacyjne; organy władzy publicznej; podmioty realizujące uprawnienia Skarbu Państwa.

Program rewitalizacji, a konkretnie w analizowanym przypadku Miasta Rawa Mazowiecka, Lokalny Program Rewitalizacji ma na celu pobudzenie aktywności środowisk lokalnych, stymulowanie współpracy wszystkich zainteresowanych (interesariuszy) na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego, a nade wszystko przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego, szczególnie na obszarach koncentracji negatywnych zjawisk społecznych.

Lokalny program rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka na lat 2016-2025 (dalej LPRMRM) został opracowany na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 roku, poz. 446 z późn. Zm.), a jego zakres tematyczny jest zgodny z Wytocznymi Ministra Infrastruktury i Budownictwa w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych, stosowanymi od 3 lipca 2015 roku. LPRMRM został przyjęty do realizacji uchwałami Rady Miasta Rawa Mazowiecka: nr XIX/135/16 z dnia 31 sierpnia 2016 r. i nr XXI/155/16 z dnia 27 października 2016 r.

Zgodnie z przyjętymi założeniami (o czym szerzej w kolejnej części Raportu) w obecnym roku wykonywane jest pierwsze badanie ewaluacyjne w ramach wdrażania LPRMRM.

Ewaluacja, zgodnie z definicją jest to *badanie społeczno-ekonomiczne realizowane w celu oceny jakości i efektów prowadzonych działań*. Ocena taka dokonywana jest w oparciu o odpowiednie kryteria, np.: skuteczność, efektywność, użyteczność, trwałość i trafność. Jest to także *systematyczne badanie, prowadzone z użyciem zróżnicowanych metod, złożone ze zbierania danych, analizy, oceny oraz informowania o wynikach*. Jego celem jest oszacowanie (w odniesieniu do jasno sformułowanych kryteriów) jakości i wartości procesu oraz efektów wdrażania interwencji publicznych.¹

Ewaluacji nie należy mylić z monitoringiem i kontrolą, choć wszystkie te procesy mają także wspólne cechy. Poszukując odpowiedzi na pytanie, po co wykonywana jest ewaluacja warto wskazać jej główne funkcje tj.:

- ✓ społeczno-polityczną (partycypacyjną), umożliwiającą zwiększenie poziomu partycypacji w podejmowanej interwencji oraz szerszą informację i budowanie zaangażowania oraz współodpowiedzialności za podejmowane działania;
- ✓ formatywną, dotyczącą przede wszystkim rekomendacji i ich wykorzystania w poprawie prowadzenia interwencji, w tym zwiększania jej skuteczności i efektywności;
- ✓ konkluzywną, dotyczącą poznawczego charakteru ewaluacji, czyli poszerzania wiedzy nt. podejmowanych działań, ich efektów, czynników i barier występujących w procesie interwencji.

Ewaluację możemy podzielić ze względu na kryterium poziomu, którego dotyczy i wówczas mówimy o ewaluacji: projektu, programu (w tym działań w ramach programu) oraz strategii. Z punktu widzenia opracowywanego raportu kluczowym jest jednak inny podział oparty o kryterium momentu (czasu) realizacji w cyklu interwencji publicznej. W tym ujęciu wyróżniamy:

- ✓ ewaluację ex-ante (przed rozpoczęciem realizacji interwencji);
- ✓ ewaluację on-going (w trakcie wdrażania interwencji);
- ✓ ewaluację ex-post (po zakończeniu realizacji interwencji).

Niniejszy raport dotyczy pierwszej z zaplanowanych ewaluacji on-going LPRMRM.

¹ Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej, Wyd. Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012, s. 11.

2. Zaplanowana metoda ewaluacji w LPRMRM i metoda opracowania raportu

Zapisany w LPRMRM system ewaluacji obejmuje dwa główne typy badania:

- ✓ ewaluację realizowaną w trakcie realizacji programu rewitalizacji (on-going), w określonych odstępach czasu (2020, 2023 – w cyklach trzyletnich);
- ✓ ewaluację ex-post realizowaną po zakończeniu realizacji programu (w roku 2026).

W LPRMRM wskazano, że po 3 latach realizacji programu rewitalizacji (on-going) konieczne jest badanie i ocena poziomu realizacji celów programu oraz wskazanie czynników negatywnych i pozytywnych, wpływających na osiągnięty poziom jego realizacji. W założeniach rewitalizacji dopuszczono zarówno ewaluację wewnętrzną (wykonywaną „własnymi siłami” instytucji wdrażającej program) jak i zewnętrzną, czyli powierzenie jej przeprowadzenia ekspertom zewnętrznym. W praktyce wybrano wykonanie ewaluacji zewnętrznej przez ekspertów, z wykorzystaniem szerokiej partycypacji.

Partycypacja w czasie opracowania raportu miała następujące formy:

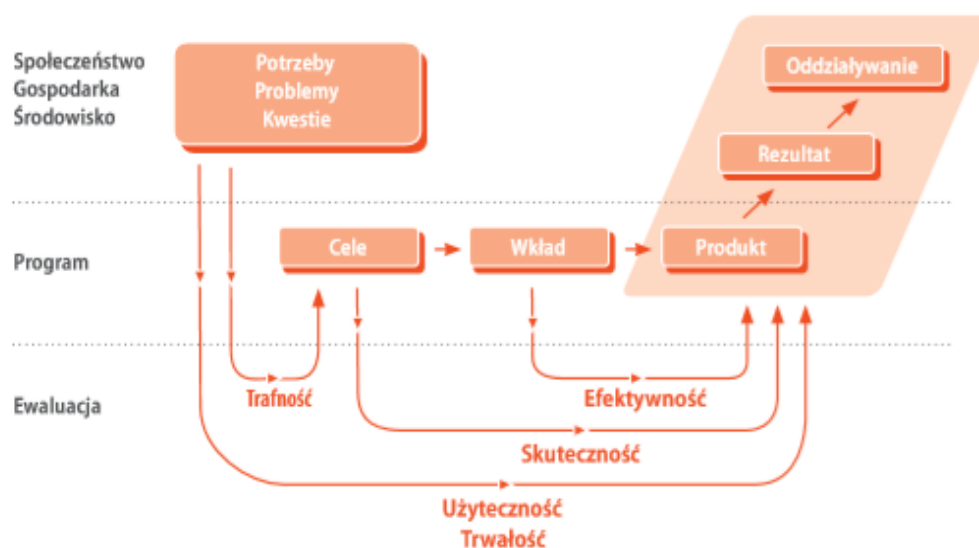
- ✓ ciągły, roboczy kontakt z Biurem ds. Rewitalizacji (spotkania i dyskusje robocze prowadzone w trybie on-line);
- ✓ zasięganie opinii wśród kluczowych interesariuszy procesu rewitalizacji. Za kluczowych interesariuszy uznano członków Zespołu zadaniowego ds. Rewitalizacji, Zespołu konsultacyjnego ds. Rewitalizacji oraz podmioty prowadzące i/lub wdrażające projekty podstawowe lub uzupełniające. W ramach tego typu partycypacji przeprowadzona została ankieta internetowa w dniach 18 sierpnia – 5 września – ankieta została wypełniona przez 21 osób – oraz dwa warsztaty w trybie on-line przeprowadzone w dniach 15 i 22 września z wykorzystaniem aplikacji MTeams. W warsztatach wzięło udział 8 i 13 osób z 20 i 22 zgłoszonych jako uczestnicy;
- ✓ zasięganie opinii mieszkańców miasta odbywało się przez ankietę on-line dostępną w dniach 18 sierpnia – 10 września na stronie Urzędu Miasta, w badaniu udział wzięło 41 osób.

Obie ankiety przeprowadzono z wykorzystaniem systemu Webankieta. Ankieta oraz warsztaty przeprowadzane były w czasie pandemii Covid-19, dlatego ze względów

bezpieczeństwa i minimalizacji zagrożenia wynikającego z kontaktów społecznych, zdecydowano o formule on-line.

Przeprowadzona ewaluacja on-going wpisuje się w całą logikę procesów ewaluacji i przypisanych do nich kryteriów w oparciu, o które się ją przeprowadza – rysunek 1, tabela 1.

Rysunek 1. Kryteria ewaluacji i ich logika

Źródło: The New Programming Period 2007-2013. Indicative guidelines on evaluation methods: monitoring and evaluation indicators. Working Document No. 2, DG Regio, 2006, cyt. Za: Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej, Wyd. Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012, s. 19.

Wśród kryteriów ewaluacji wyróżnić możemy: trafność, skuteczność, efektywność, użyteczność i trwałość. W Tabeli 1 zestawiono wybrane dla ewaluacji on-going kryteria ewaluacyjne wraz ze sformułowanymi pytaniami ewaluacyjnymi i zastosowanymi metodami analiz.

Tabela 1. Kryteria ewaluacji i przypisane do nich pytania ewaluacyjne oraz metody wykorzystane w przygotowywanej ewaluacji LPRMRM

Kryterium ewaluacji	Pytanie ewaluacyjne sformułowane dla przeprowadzania ewaluacji on-going	Zastosowane metody analizy
Trafność	Czy cele LPR (cele strategiczne i kierunki działań) pozostają adekwatne do zmian zachodzących na obszarze rewitalizacji?	Ankieta on-line dla kluczowych interesariuszy rewitalizacji, dyskusja podczas warsztatu I, metody macierzowe (ocena ekspercka)
	Czy w granicach miasta i/lub obszaru rewitalizowanego pojawiły się nowe problemy i zjawiska kryzysowe nie wskazane w diagnozie LPR?	Ankieta on-line dla kluczowych interesariuszy rewitalizacji, dyskusja podczas warsztatu I
Skuteczność	W jakim stopniu zrealizowano cele strategiczne?	Metody wskaźnikowe – dane z monitoringu LPR z lat 2017-2019
	Czy wśród celów strategicznych można wskazać takie, które zostały osiągnięte w 100%? A jeśli tak, to czy należy je zastąpić innymi dotyczącymi tej samej sfery rozwoju?	Metody wskaźnikowe – dane z monitoringu LPR z lat 2017-2019, ankieta on-line do kluczowych interesariuszy, dyskusja podczas warsztatu I
	Czy i w jakim stopniu realizowana jest wizja sformułowana dla obszaru rewitalizacji i osiągnięte zostały zakładane cechy obszaru rewitalizacji?	Ankieta on-line dla mieszkańców miasta
	Barierzy dla prowadzenia procesów rewitalizacji i wdrażania LPR?	Praca w grupach i dyskusja podczas warsztatu II
	Możliwości przezwyciężenia zdiagnozowanych barier?	
Trwałość (ale tylko częściowo, gdyż jest to typowe kryterium do oceny w ramach ewaluacji ex post)	Jaki jest rozwój całego miasta – monitoring miasta na podstawie wskaźników z LPR	Ocena ekspercka na podstawie wskaźników, metody wskaźnikowe – dane z lat 2016-2019
	Jaki jest wpływ działań rewitalizacyjnych na rozwój całego miasta i obszaru rewitalizacji?	Ocena ekspercka na podstawie wygenerowanych wskaźników, metody wskaźnikowe – dane z lat 2016-2019

Źródło: opracowanie własne

3. Adekwatność i trafność zapisów Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka

Ponieważ w niniejszej części raportu autorki odnosić się będą do badań ankietowych, których szczegółowe wyniki zostały przedstawione w załączniku 1 i załączniku 2 do niniejszego opracowania, to we wstępie przedstawione zostaną ogólne dane dotyczące respondentów. Jak wspomniano w poprzedniej części Raportu, przeprowadzono dwie ankiety kierując je do kluczowych interesariuszy i mieszkańców miasta. Część pytań w obu ankietach była tożsama, co daje możliwości porównania, część była skierowana tylko do kluczowych interesariuszy, ponieważ dotyczyła aspektów związanych z bardziej szczegółowymi elementami wdrażania LPRMRM.

Ankiety zostały wypełnione przez 21 kluczowych interesariuszy i 41 mieszkańców. Wśród respondentów w niewielkim zakresie przeważały kobiety (62% wśród kluczowych interesariuszy i 56% wśród mieszkańców)². Zdecydowana większość respondentów to osoby mieszkające powyżej 10 lat na terenie miasta (88% mieszkańców i 81% kluczowych interesariuszy). W tej kategorii nieco bardziej zróżnicowani byli mieszkańcy, bo ankietę wypełniły także osoby mieszkające w mieście poniżej 2 lat, między 6 a 10 lat oraz osoby stale tu nie mieszkające. Ta ostatnia kategoria obserwowana była także wśród kluczowych interesariuszy (19% respondentów z tej grupy). Jeśli chodzi o zróżnicowanie wiekowe, to w grupie mieszkańców było ono większe niż wśród kluczowych interesariuszy. Wśród wypełniających ankietę 37% stanowili mieszkańcy w wieku 26-35 lat, po 24% 35-45 i 46-55 lat. Jedynie w grupie poniżej 18 lat nie było respondentów. Kluczowi interesariusze wypełniający ankietę to w przeważającej większości osoby w wieku 46-55 lat (43%), mniej bo 24% stanowiły osoby w wieku 36-45 lat, nie było zaś w ogóle respondentów najmłodszych poniżej 18 roku życia i w wieku 18-25 lat. Osoby z wyższym wykształceniem przeważały w obu grupach respondentów (95% wśród kluczowych interesariuszy oraz 68% wśród mieszkańców). Liczba wykonanych ankiet wśród mieszkańców nie jest zbyt duża, ale nie odbiega od innych konsultacji dotyczących dokumentów programowania, stąd w porozumieniu z Biurem ds. Rewitalizacji nie zdecydowano o powtarzaniu ankiety dla mieszkańców.

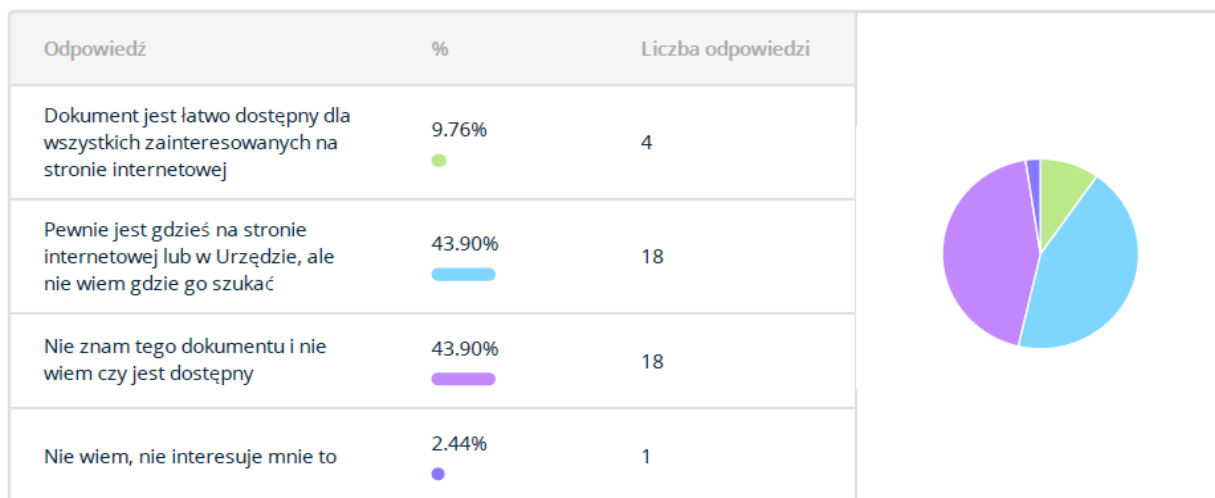
² Wyniki są „zaokrąglane” do pełnych wartości % - dokładne wyniki (do setnych części %) dostępne są w załącznikach do Raportu.

Mieszkańcy wypełniający ankietę jedynie w 22% byli mieszkańcami obszaru rewitalizacji. Kluczowi interesariusze biorący udział w badaniu, to w większości pracownicy Urzędu Miasta lub jednostek organizacyjnych (71%), ponadto przedstawiciele mieszkańców (33%) oraz NGO (9%)³. Zarówno w badaniu ankietowym jak i w spotkaniach warsztatowych nie wzięli w ogóle udziału przedstawiciele przedsiębiorców.

Ocena działań informacyjnych i promocyjnych LPRMRM

Żeby oceniać realizację działań podejmowanych w ramach rewitalizacji warto znać jej założenia i zapisy LPRMRM. Mieszkańców zapytano więc w ankiecie jak oceniają upowszechnianie dokumentu i raportów z monitoringu z lat 2017-2019. Na rysunku 2. Przedstawiono wyniki uzyskane w odpowiedzi na pytanie, jak oceniają upowszechnianie i dostępność dokumentu.

Rysunek 2. Ocena upowszechnienia LPRMRM w opinii mieszkańców

Źródło: Wyniki badania ankietowego w dniach 18 sierpnia – 10 września z wykorzystaniem systemu Webankieta.

Jedynie 10% tj. 4 respondentów wskazało, że dokument jest łatwo dostępny dla wszystkich zainteresowanych, zaś po 44% wskazało, że albo nie zna tego dokumentu, albo wybrało opcję, że dokument zapewne gdzieś znajduje się na stronie internetowej miasta, ale nie wiedzą gdzie go szukać.

³ W tym pytaniu możliwe było wskazanie więcej niż jednej odpowiedzi stąd też nie sumują się one do 100%.

Jeszcze słabsze wyniki uzyskano w zakresie oceny upowszechnienia i dostępności raportów z monitoringu LPRMRW (rysunek 3).

Rysunek 3. Ocena upowszechnienia raportów monitoringu LPRMRM w opinii mieszkańców

Źródło: Wyniki badania ankietowego w dniach 18 sierpnia – 10 września z wykorzystaniem systemu Webankieta.

Aż 68% respondentów wskazało, że nie zna raportów i nie wie, czy są dostępne, 27% że pewnie gdzieś są, ale nie wiadomo gdzie ich szukać i tylko 2% (tj. 1osoba), że raporty są łatwo dostępne dla wszystkich zainteresowanych.

Dokonana weryfikacja z wykorzystaniem metody losowo wybranych odwiedzających stronę⁴ dała pozytywne wyniki w tym zakresie – na tej podstawie stwierdzono, że dokumenty tj. zarówno LPRMRM jak i raporty z monitoringu są dostępne i można bez większego trudu do nich dotrzeć i przejrzeć. Być może odpowiadający na pytanie respondenci nie znają układu strony internetowej Urzędu Miasta i nie sięgają po zgromadzone na niej informacje.

Z oczywistych względów pytań nt. upowszechniania i dostępności LPRMRW nie zadano kluczowym interesariuszom, natomiast obie grupy zostały poproszone o ocenę działań informacyjnych dotyczących konkretnych projektów (zadań) w ramach programu rewitalizacji. Na rysunku 4 zestawiono odpowiedzi kluczowych interesariuszy (lewa strona) i mieszkańców (prawa strona).

⁴ W dniu 25 września poproszono losowo wybranych studentów (uczestników seminarium magisterskiego) o odszukanie wskazanych dokumentów i informacji nt. rewitalizacji na stronie Miasta Rawa Mazowiecka. Poza nazwą miasta wykonującym zadanie nie podano żadnych innych informacji. W ich ocenie informacje i dokumenty były łatwe do odnalezienia i łatwo dostępne.

Rysunek 4. Ocena działań informacyjnych dotyczących projektów (zadań) w ramach programu rewitalizacji

Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi	Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi
Miasto informuje o wszystkich planowanych działaniach z odpowiednim wyprzedzeniem	42.86% 	9	Miasto informuje o wszystkich planowanych działaniach z odpowiednim wyprzedzeniem	19.51% 	8
Miasto podejmuje jakieś działania w tym zakresie, ale są one mało skuteczne (trafiają do niewielkiej liczby Mieszkańców)	52.38% 	11	Miasto podejmuje jakieś działania w tym zakresie, ale są one mało skuteczne (trafiają do niewielkiej liczby Mieszkańców)	43.90% 	18
Miasto skupia się tylko na jednym kanale informacyjnym (stronie internetowej) i dlatego nie trafia do szerokiego grona Mieszkańców	9.52% 	2	Miasto skupia się tylko na jednym kanale informacyjnym (stronie internetowej) i dlatego nie trafia do szerokiego grona Mieszkańców	46.34% 	19
Miasto nie udziela informacji w tym zakresie	4.76% 	1	Miasto nie udziela informacji w tym zakresie	7.32% 	3
Nie wiem, nie interesuje mnie to	4.76% 	1	Nie wiem, nie interesuje mnie to	2.44% 	1

Źródło: Wyniki badania ankietowego w dniach 18 sierpnia – 10 września oraz 18 sierpnia – 5 września z wykorzystaniem systemu Webankieta.

Obie grupy respondentów różnie oceniały działania informacyjne. Pytanie należało do grupy pytań wielokrotnego wyboru, stąd też odpowiedzi nie sumują się do 100%. Kluczowi interesariusze raczej pozytywnie oceniali działania informacyjne wskazując, że są one prowadzone z odpowiednim wyprzedzeniem, ale że mogą nie trafiać do odpowiedniej liczby mieszkańców. Z kolei mieszkańcy byli bardziej krytyczni, wskazując na jeden kanał informacyjny, głównie stronę internetową i w tym upatrując niezadowalającego zasięgu oddziaływania przekazywanej informacji.

W toku prac nad raportem dokonano także eksperckiej oceny upowszechniania i informowania – w ocenie autorek Raportu miasto posiada bogaty i czytelny zasób informacji dotyczący rewitalizacji na swojej stronie internetowej (informacje dostępne są na stronie <https://www.rewitalizacja.rawamazowiecka.pl/>). Łatwo się po tej części nawiguje, jest od razu widoczna dzięki kafelkowi odsyłającemu ze strony głównej. Sama strona dotycząca rewitalizacji jest zbudowana czytelnie i łatwa w obsłudze. Posiada bardzo aktualny na bieżąco uzupełniany zestaw informacji o samym procesie i projektach rewitalizacyjnych. W ocenie eksperckiej działania informacyjne miasta w tym zakresie są poprawne. Być może jak wskazują mieszkańcy, oczekiwanie jest także, co do większego zróżnicowania kanałów komunikacyjnych i informacyjnych.

Aktualność i ocena osiągnięcia wizji i zakładanych cech obszaru rewitalizacji

Wizja określająca docelowy, pożądany stan rozwoju, jakim powinien charakteryzować się obszar rewitalizacji po zakończeniu interwencji została określona w perspektywie 2025 roku w następującym brzmieniu:

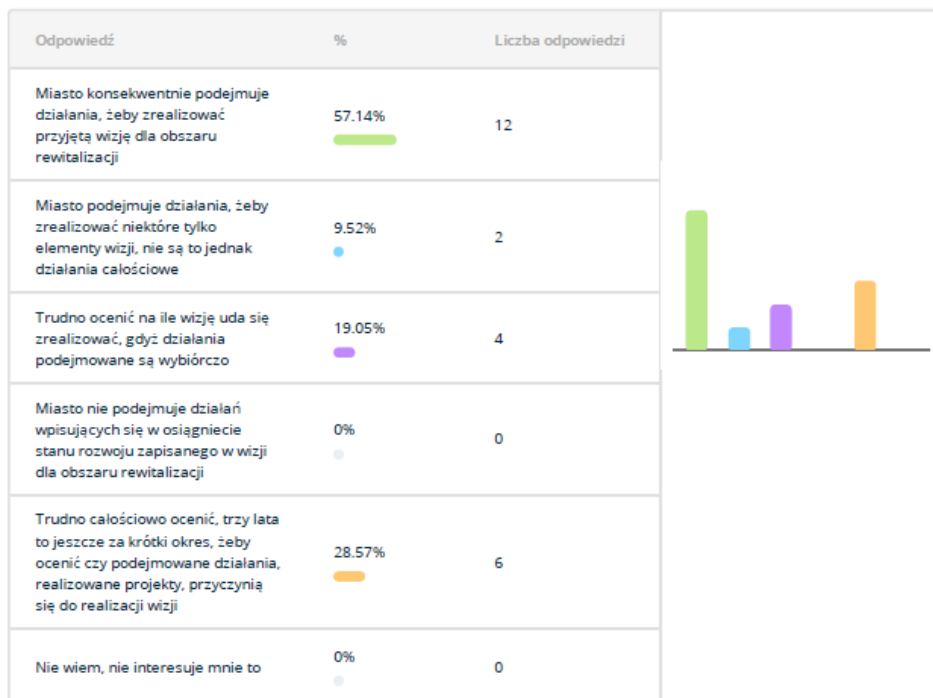
Obszar rewitalizowany jest miejscem centralnym, integrującym życie społeczne i gospodarcze miasta. Wyróżnia się ładem przestrzennym, wysoką jakością przestrzeni publicznych i dobrym stanem środowiska przyrodniczego. Oferuje dobrą jakość życia mieszkańców oraz przestrzeń sprzyjającą integracji społecznej. Charakteryzuje się dobrą dostępnością i jakością usług publicznych. Jest to miejsce dostępne i przyjazne dla wszystkich grup społecznych, cechuje się atmosferą współpracy i otwartością na różne inicjatywy społeczne. Tworzy dobre warunki dla rozwoju gospodarczego, szczególnie lokalnego handlu i usług. Jest miejscem atrakcyjnym turystycznie.

Pamiętając, że obecnie miasto jest w śródkokresie realizacji LPRMRM, zwrócono się z zapytaniem do respondentów, na ile ich zdaniem wizja obecnie została zrealizowana. Na rysunku 5 i 6 przedstawiono uzyskane odpowiedzi. Warto zauważyć, że zarówno w grupie kluczowych interesariuszy jak i mieszkańców znaczący był udział odpowiedzi związany z trudnością całościowej oceny dokonywanej po 3 latach wdrażania programu.

Analiza porównawcza danych zestawionych na rysunkach 5 i 6 wskazuje także na bardziej krytyczną ocenę mieszkańców miasta (w świetle znajomości LPRMRM być może wynikającą z tego faktu) w zakresie podejmowanych przez miasto działań. 20% mieszkańców odpowiadających na ankietę (wobec 0% kluczowych interesariuszy) wskazało, że miasto nie podejmuje żadnych działań wpisujących się w realizację wizji.

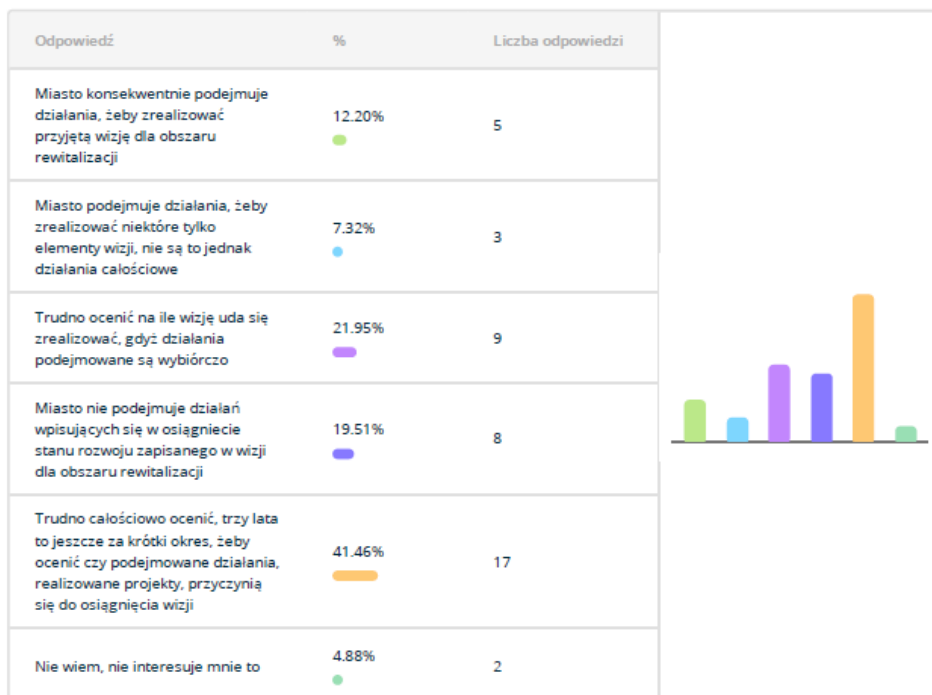
W ocenie eksperckiej, opartej o materiały z raportów z monitoringu, analizę *web research* oraz roboczego/ych kontaktu/ów z Biurem ds. Rewitalizacji, miasto bardzo konsekwentnie realizuje zaplanowane projekty wpisujące się w osiągnięcie docelowej wizji rozwoju tego obszaru.

Rysunek 5. Ocena osiągnięcia wizji w opinii kluczowych interesariuszy

Źródło: Wyniki badania ankietowego w dniach 18 sierpnia – 5 września z wykorzystaniem systemu Webankieta.

Rysunek 6. Ocena osiągnięcia wizji w opinii mieszkańców

Źródło: Wyniki badania ankietowego w dniach 18 sierpnia – 10 września z wykorzystaniem systemu Webankieta.

Drugim, oprócz wizji, elementem docelowego stanu zaplanowanego do osiągnięcia dla obszaru rewitalizacji jest zestaw charakterystycznych, pożądanych cech. W tabeli 2 zestawiono ich oceny w zakresie osiągania w czasie kiedy realizowany jest LPRMRM.

Tabela 2. Pożądane, charakterystyczne cechy obszaru rewitalizacji w ocenie interesariuszy (wartości podane w %).

Charakterystyka obszaru - pożądana cecha	Zdecydowanie się zgadzam – obszar w pełni posiada te cechy			Nie zgadzam się – obszar nie posiada tych cech		
	KI	M	Średni wynik	KI	M	Średni wynik
obszar charakteryzujący się ładem przestrzennym i wysoką jakością przestrzeni publicznej	5	5	5	14	34	24
obszar bezpieczny i przyjazny dla mieszkańców	14	2	8	0	37	18,5
obszar sprzyjający integracji społecznej, włączający osoby niepełnosprawne	14	10	12	14	41	27,5
obszar o wysokiej jakości świadczonych usług publicznych	19	5	12	14	39	26,5
obszar o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego	19	15	17	0	34	17
obszar o dobrej dostępności komunikacyjnej	10	15	12,5	5	24	14,5
obszar charakteryzujący się przedsiębiorczością i aktywnością społeczną mieszkańców	14	7	10,5	19	41	30
obszar stwarzający korzystne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej	19	10	14,5	10	27	18,5
obszar charakteryzujący się wysoką atrakcyjnością turystyczną	10	15	12,5	10	41	25,5

Źródło: Opracowanie własne np. wyników badania ankietowego w dniach 18 sierpnia – 10 września oraz 18 sierpnia – 5 września z wykorzystaniem systemu Webankieta.

Oceny w zakresie pożądanych cech obszaru rewitalizacji są bardzo zróżnicowane, na szaro zaznaczono w tabeli te parametry, które uzyskały skrajnie różne oceny w opinii

kluczowych interesariuszy i mieszkańców. Opinie te są zdecydowanie mniej korzystne w zakresie nie spełniania wyznaczonych cech - np. w opinii mieszkańców obszar rewitalizowany nie posiada jeszcze takich pożądanых cech charakterystycznych jak: obszar bezpieczny i przyjazny dla mieszkańców (aż 37% respondentów tak uważa), obszar o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego (tak wskazało 34% respondentów z grupy mieszkańców). W obu przypadkach nikt z kluczowych interesariuszy nie był zdania, że obszar w ogóle nie posiada tych pożądanых cech. Tak duże zróżnicowanie w odpowiedziach wydaje się potwierdzać także w ramach analizy wskaźnikowej przeprowadzonej w dalszej części Raportu dla obszaru rewitalizacji, która wskazuje w większości obszarów/bloków tematycznych umiarkowany optymizm lub stagnację. Trzeba jednak zaznaczyć, że może to wynikać ze zbyt krótkiego okresu dla całościowej oceny. Niektóre z planowanych działań/projektów nie zostały zakończone, inne nie pozwalają jeszcze na pełną ocenę osiągniętych wskaźników oddziaływania.

Dokładna analiza materiału umieszczonego jako wyniki ankiety w załączniku 1 i 2 wyraźnie wskazuje, że wielu respondentów widzi częściowe pozytywne zmiany w obszarze rewitalizacji, dostrzegając, że obszar częściowo spełnia zakładane cechy, ale także te osoby, rzadko wiążą obserwowane, pozytywne zmiany tylko z procesem rewitalizacji.

Ocena adekwatności celów strategicznych

Osiągnięcie wizji uzależnione jest od realizacji poszczególnych celów strategicznych, których w analizowanym Programie wskazano 3 tj.:

- ✓ Cel strategiczny 1. poprawa jakości życia i wzmacnianie kapitału społecznego;
- ✓ Cel strategiczny 2. wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- ✓ Cel strategiczny 3. Budowanie kapitału ludzkiego i tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego.

Adekwatność i aktualność celów była zarówno przedmiotem badania ankietowego prowadzonego wśród kluczowych interesariuszy jak i dyskusji podczas warsztatu numer 1. Na rysunku 7 przedstawiono wyniki oceny adekwatności i aktualności celów strategicznych.

Rysunek 7. Adekwatność celów strategicznych w opinii kluczowych interesariuszy

Odpowiedź	Tak, pozostaje w pełni adekwatny	Pozostaje częściowo adekwatny	Nie, nie jest już adekwatny do obecnych problemów	Nie wiem, trudno mi ocenić	Średnia
Cel strategiczny 1. poprawa jakości życia i wzmacnianie kapitału społecznego	61.90% (13)	23.81% (5)	0% (0)	14.29% (3)	1.67
Cel strategiczny 2. wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego	57.14% (12)	33.33% (7)	0% (0)	9.52% (2)	1.62
Cel strategiczny 3. Budowanie kapitału ludzkiego i tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego	52.38% (11)	28.57% (6)	0% (0)	19.05% (4)	1.86

Źródło: Wyniki badania ankietowego w dniach 18 sierpnia – 5 września z wykorzystaniem systemu Webankieta.

Jak wskazują powyżej zestawione dane w opinii kluczowych interesariuszy, wszystkie cele strategiczne pozostają aktualne i adekwatne do problemów obserwowanych na obszarze rewitalizacji. Zdecydowana większość kluczowych interesariuszy wskazywała opcję „pozostają w pełni adekwatne”, ok. 30% respondentów wskazywało na częściową adekwatność. Na uwagę zasługuje fakt, że nikt z respondentów nie wskazał, iż cele są nieadekwatne dla obecnych problemów.

W ocenie eksperckiej, dokonanej na podstawie: aktualnego stanu rozwoju Miasta Rawa Mazowiecka, przyjętych kierunków działań w lokalnej polityce rozwoju, korelacji tych kierunków z innymi ponadlokalnymi dokumentacji oraz wskaźnikami jakimi charakteryzuje się obszar rewitalizacji, cele strategiczne pozostają w pełni aktualne i adekwatne do problemów i potrzeb.

LPRMRM oprócz celów strategicznych ma wskazane także kierunki działań, których dla każdego celu wskazano od 3 do 4. Ocena ich aktualności jest siłą rzeczy dokładniejsza, obejmuje bowiem już bardziej szczegółowe działania. Na rysunkach 8-10 zaprezentowano wyniki uzyskane w badaniu ankietowym w tym zakresie.

Rysunek 8. Adekwatność kierunków działań wyznaczonych w ramach celu strategicznego 1. w opinii kluczowych interesariuszy

Odpowiedź	Pozostają w pełni aktualne i adekwatne	Są częściowo aktualne (sporo w tym zakresie udało się zrobić, ale jest jeszcze równie dużo do zrobienia w przyszłości)	Nie są aktualne, te problemy nie są już istotne z punktu widzenia obszaru rewitalizacji	Nie wiem, trudno mi ocenić	Średnia
1.1.Integracja społeczna i ograniczanie wykluczenia społecznego.	47.62% (10)	33.33% (7)	4.76% (1)	14.29% (3)	1.86
1.2. Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych (opieki zdrowotnej, edukacji, pomocy społecznej, kultury i administracji publicznej).	47.62% (10)	38.10% (8)	4.76% (1)	9.52% (2)	1.76
1.3. Wzmacnianie więzi społecznych, współpracy i zaufania.	42.86% (9)	42.86% (9)	0% (0)	14.29% (3)	1.86
1. 4. Poprawa warunków mieszkaniowych.	38.10% (8)	42.86% (9)	4.76% (1)	14.29% (3)	1.95

Źródło: Wyniki badania ankietowego w dniach 18 sierpnia – 5 września z wykorzystaniem systemu Webankieta.

Jak wskazuje analiza powyżej zestawionych danych jedynie wzmacnianie więzi społecznych, współpracy i zaufania 100% ankietowanych kluczowych interesariuszy uznało za aktualny strategiczny kierunek działań (nikt nie wskazał opcji: „nie jest aktualny, te problemy nie są istotne z punktu widzenia obszaru rewitalizacji”). Pozostałe strategiczne kierunki działań niemal w 100% uzyskały też taką opinie, gdyż tylko po 1 osobie wskazywało, że nie są już aktualne i nie stanowią problemu do rozwiązania. Największa grupa respondentów (48%) wskazała za w pełni aktualne i adekwatne kierunki działań 1.1 (Integracja społeczna i ograniczenie wykluczenia społecznego) oraz 1.2 (poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych). Te elementy były także przedmiotem dyskusji podczas warsztatu 1 i uczestnicy wskazywali je jako najważniejsze wyzwania (także w kontekście procesów demograficznych obserwowanych w mieście Rawa Mazowiecka). Opinie te potwierdzają także analizy eksperckie dotyczące trendów demograficznych („kurczenia się” i „starzenia” miasta). Uczestnicy warsztatów podkreślali także, że dla większej integracji społecznej warto byłoby uruchomić potencjał dziedzictwa kulturowego – w opinii eksperckiej jest to bardzo pożądaný kierunek ze względu na wzrost znaczenia dziedzictwa kulturowego (jako zasobu endogenicznego)

w procesach rozwojowych oraz znaczny potencjał w tym zakresie skumulowany na obszarze rewitalizacji.

Rysunek 9. Adekwatność kierunków działań wyznaczonych w ramach celu strategicznego 2. w opinii kluczowych interesariuszy

Odpowiedź	Pozostają w pełni aktualne i adekwatne	Są częściowo aktualne (sporo w tym zakresie udało się zrobić, ale jest jeszcze równie dużo do zrobienia w przyszłości)	Nie są aktualne, te problemy nie są już istotne z punktu widzenia obszaru rewitalizacji	Nie wiem, trudno mi ocenić	Średnia
2.1. Zapewnienie ładu przestrzennego oraz zmiana zagospodarowania i ożywienie przestrzeni publicznych.	61.90% (13)	28.57% (6)	0% (0)	9.52% (2)	1.57
2.2. Zachowanie, ochrona i promowanie dziedzictwa kulturowego oraz rozwój zasobów kultury.	42.86% (9)	47.62% (10)	0% (0)	9.52% (2)	1.76
2.3. Wzmacnianie walorów przyrodniczych i kulturowych.	38.10% (8)	42.86% (9)	9.52% (2)	9.52% (2)	1.90
2.4. Wspieranie zasobooszczędnego gospodarowania oraz ochrona środowiska przyrodniczego.	42.86% (9)	33.33% (7)	4.76% (1)	19.05% (4)	2.00

Źródło: Wyniki badania ankietowego w dniach 18 sierpnia – 5 września z wykorzystaniem systemu Webankieta.

Analiza powyższego rysunku wyraźnie wskazuje, że za częściowo nieadekwatny został uznany kierunek strategiczny działań 2.3, związany z wzmacnianiem walorów przyrodniczych i kulturowych, uzyskał on także najniższy odsetek wskazań jako kierunek w pełni aktualny i adekwatny (38%). Natomiast kierunkiem działań, który w opinii kluczowych interesariuszy pozostaje najbardziej aktualny i adekwatny jest kierunek 2.1 (zapewnienie ładu przestrzennego oraz zmiana zagospodarowania i ożywienie przestrzeni publicznych) – uważa tak 62% respondentów, a równocześnie nikt tego kierunku działań nie uznał za nieaktualny. W opinii eksperckiej tworzenie przyjaznych przestrzeni publicznych, dostępnych dla każdego to najlepszy sposób na ożywienie i aktywizowanie społeczne. W moderowanej dyskusji warsztatowej zgodzili się z tym poglądem także interesariusze. Zdaniem ekspertów nieco niedocenionym

i niedowartościowanym, a jednym z kluczowym już w najbliższym czasie stanie się kierunek działań 2.4 (zasobooszczędne gospodarowanie i ochrona środowiska przyrodniczego), szczególnie w kontekście gospodarki odpadami i wymaganych poziomów recyklingu.

Rysunek 10. Adekwatność kierunków działań wyznaczonych w ramach celu strategicznego 3. w opinii kluczowych interesariuszy

Odpowiedź	Pozostają w pełni aktualne i adekwatne	Są częściowo aktualne (sporo w tym zakresie udało się zrobić, ale jest jeszcze równie dużo do zrobienia w przyszłości)	Nie są aktualne, te problemy nie są już istotne z punktu widzenia obszaru rewitalizacji	Nie wiem, trudno mi ocenić	Średnia
3.1.Tworzenie warunków do rozwoju sektora MŚP i podmiotów ekonomii społecznej.	47.62% (10)	33.33% (7)	4.76% (1)	14.29% (3)	1.86
3.2.Tworzenie warunków do aktywizacji i zatrudniania osób bezrobotnych, m.in. osób niepełnosprawnych i długotrwale bezrobotnych.	23.81% (5)	52.38% (11)	4.76% (1)	19.05% (4)	2.19
3.3.Wspieranie przedsiębiorczości, podnoszenia kompetencji oraz reintegracji zawodowej (m.in. mobilności przestrzennej i sektorowej)	42.86% (9)	38.10% (8)	4.76% (1)	14.29% (3)	1.90

Źródło: Wyniki badania ankietowego w dniach 18 sierpnia – 5 września z wykorzystaniem systemu Webankieta.

Z analizy powyższych danych, jak z analizy wskaźnikowej dokonanej w dalszej części Raportu, wyraźnie wynika, że bezrobocie nie jest już głównym problem obszaru rewitalizacji. Być może te oceny i wyzwania zmieniają się w związku z panującą pandemią COVID-19, ale analiza danych z lat 2016-2019 daje powody do optymizmu. Także w opinii interesariuszy bezrobocie nie jest już głównym wyzwaniem dla działań w ramach tego kierunku strategicznego. Zgodnie z danymi z ankiety oraz jak wynika z dyskusji warsztatowej, kluczowe jest wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej oraz przedsiębiorczości sprofilowanej do funkcji jaką ma pełnić obszar rewitalizacji po przeprowadzonych zmianach, szczególnie w układzie i dostępności przestrzeni publicznej. Obecnie jak zauważyli uczestnicy warsztatu trwające prace w ramach

rewitalizacji, raczej utrudniają prowadzenie działalności gospodarczej, ale jest to proces przejściowy.

Podsumowując rozważania dotyczące adekwatności i aktualności zapisów *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2016 - 2025* należy podkreślić, że zarówno w ocenie interesariuszy kluczowych jak i eksperckiej cele strategiczne i strategiczne kierunki działań pozostają adekwatne do występujących na terenie rewitalizacji problemów i aktualne w świetle wyzwań rozwojowych i zapisanego w wizji docelowego, pożądanego stanu rozwoju dla obszaru rewitalizacji.

4. Rozwój społeczno-gospodarczy Miasta Rawa Mazowiecka oraz zmiany w obszarze rewitalizacji na podstawie analizy wskaźnikowej w latach 2016 - 2019

Analiza stanu rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Rawa Mazowiecka przeprowadzona została na podstawie wskaźników monitoringu zaproponowanych w systemie monitorowania i oceny realizacji programu rewitalizacji. Celem tego systemu jest m.in. obserwacja zmian w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej oraz środowiskowej, jakie zachodzą w obszarze rewitalizacji i całym mieście. Funkcjonują zatem dwa rodzaje wskaźników: wskaźniki dedykowane analizie zmian w całym mieście oraz wskaźniki dedykowane analizie zmian w obszarze rewitalizacji.

Wskaźniki dla miasta podzielone zostały na sfery funkcjonowania miasta (społeczna, gospodarcza, przestrzenno-funkcjonalna, techniczna i środowiskowa) i każdemu z nich przypisane zostały jednostki miary oraz źródła danych. Wskaźników łącznie zaproponowano 47. Wartości bazowe zostały oszacowane w raporcie otwarcia, który powstał w 2017 r.

Analiza zebranych danych pozwala zauważyć poprawę kondycji społeczno-gospodarczej miasta Rawa Mazowiecka. Korzystnie kształtowała się sytuacja w sferze gospodarczej miasta. W analizowanym okresie 2016-2019 pojawiło się stosunkowo dużo nowych podmiotów gospodarczych. W roku 2017 i 2018 ich liczba w stosunku do roku 2016 zwiększyła się o ponad 23%. Ponadto aktywność gospodarcza mieszkańców systematycznie się zwiększała. W tym okresie liczba osób fizycznych, które prowadziły działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców zwiększyła się o prawie 6%. To pozytywne dane świadczące o poprawie sytuacji nie tylko przedsiębiorstw, ale i całego miasta. Warto szczególnie zauważyć, że dane wskazują na korzystną sytuację podmiotów gospodarczych działających w sektorze turystyki (zakwaterowanie i gastronomia), których liczba zwiększyła się o 20%.

Tabela 3. Sytuacja przedsiębiorstw w mieście w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wpisanych do rejestru REGON na 10 000 mieszkańców	os.	940	950	966	992
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	101,06	102,77	105,53
Liczba jednostek nowo zarejestrowanych	szt.	73	90	90	84
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	123,29	123,29	115,07
Liczba podmiotów gospodarczych z kapitałem zagranicznym	szt.	25	26	22	28
Dynamika zmian	% 2016=100%	100	104	88	112
Liczba przedsiębiorstw działających w sektorze turystyki wg PKD 2007 (sekcja I – zakwaterowanie i gastronomia)	szt.	50	48	51	60
Dynamika zmian	% 2016=100%	100	96	102	120
Liczba przedsiębiorstw działających w sektorze kultury wg PKD 2007	szt.	25	25	25	25
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	100,00	100,00	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Rozwój infrastruktury turystycznej i sektora turystycznego miasta potwierdzają także dane dotyczące wzrostu liczby całorocznych miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania. W okresie 4 analizowanych lat liczba miejsc noclegowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wrosła o prawie 10%. Rozwój działalności usługowej w zakresie zakwaterowania i gastronomii wpływa korzystnie na poprawę atrakcyjności miasta.

Tabela 4. Miejsca noclegowe w mieście w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba całorocznych miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania na 1000 mieszkańców	szt.	15,4	15,3	15,5	16,92
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	99,35	100,65	109,87

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Na podstawie zebranych danych stwierdzić można, że rawski samorząd wykazuje się coraz większą skutecznością w pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania. W tym okresie udało się pozyskać łącznie 140,5 mln złotych, zanotowano więc wzrost

pozyskanych środków w stosunku do 2016 r. o prawie 48% (oraz wzrost środków finansowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w stosunku do 2016 r. o ponad 47%).

Tabela 5. Zewnętrzne środki finansowe w mieście w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Środki finansowe w budżecie miasta Rawa Mazowiecka pozyskane z zewnętrznych źródeł (dotacje i subwencje krajowe, EFRR, EFS, EOG, itp.)	PLN	28734921,00	31962661,99	37342434,84	42414805,60
Dynamika zmian	% 2016=100%	100	111,23	129,95	147,61
Środki finansowe w budżecie miasta Rawa Mazowiecka pozyskane z zewnętrznych źródeł na 1 mieszkańca	PLN	1638,81	1828,53	2136,29	2412,94
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	111,58	130,36	147,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

W Rawie Mazowieckiej widoczne są również negatywne tendencje, m.in. dotyczące wyludniania się miasta. Miasto traci systematycznie mieszkańców. Zebrane dane wskazują, że ujemne saldo migracji systematycznie powiększa się. W ostatnich 4 latach wzrosło prawie 2,5 krotnie w stosunku do 2016 r.

Tabela 6. Saldo migracji w mieście w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Saldo migracji	os.	-63,00	-127,00	-96,00	-151,00
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	201,59	152,38	239,68

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Wśród negatywnych tendencji na terenie miasta zaobserwować można duży wzrost liczby niebieskich kart na terenie miasta (wydanych w ciągu roku). W analizowanym okresie liczba tych kart wydanych w ciągu roku wzrosła o połowę

w stosunku do 2016 r. Świadczy to na pewno o poziomie negatywnych zjawisk społecznych związanych m.in. z przemocą w rawskich rodzinach. Z drugiej strony wzrost liczby tych kart może być przejawem wzrostu świadomości mieszkańców Rawy Mazowieckiej, czym jest przemoc domowa, a także większą aktywnością służb mundurowych w tym zakresie oraz większej wrażliwości społecznej na sytuację rodzin.

Tabela 7. Niebieskie karty w mieście w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba niebieskich kart na terenie miasta (aktywnych na koniec roku)	szt.	25,00	12,00	13,00	14,00
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	48,00	52,00	56,00
Liczba niebieskich kart na terenie miasta (wydanych w ciągu roku)	szt.	33,00	29,00	33,00	49,00
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	87,88	113,79	148,48

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Negatywnym zjawiskiem jest też odpływ lekarzy. Tendencję tę można zaobserwować także w innych ośrodkach w kraju i za granicą. Dostępność lekarzy na 10 000 mieszkańców w ostatnich 4 latach znacząco zmalała o około 20%.

Tabela 8. Dostęp do lekarzy na terenie miasta w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba lekarzy na 10 000 mieszkańców (bez stomatologów, wg podstawowego miejsca pracy)	os.	50,76	39,37	40,09	40,62
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	77,56	78,98	80,02

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Pozytywnym zjawiskiem, świadczącym o poprawie sytuacji społeczno-ekonomicznej rawskich rodzin jest mniejszy udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W badanym okresie zmniejszył się on o ponad 25% w stosunku do roku 2016. Sytuacja ta może mieć wiele przyczyn, jednak wśród nich można zaznaczyć trzy główne. Po pierwsze, duży wpływ na tą sytuację mają świadczenia 500+. Po drugie w badanym okresie znacząco poprawiła się sytuacja na rawskim rynku pracy oraz wzrósł poziom dochodów mieszkańców miasta.

Tabela 9. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej w mieście w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem	%	4,85	4,24	3,78	b.d.
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	87,42	77,94	b.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Warto także wskazać, że wraz ze spadkiem liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, w analizowanym okresie ogólna kwota świadczeń publicznych z tytułu pomocy społecznej pozostała na tym samym poziomie. Oznacza to, że znacząco wzrosła kwota świadczeń publicznych z tytułu pomocy społecznej w przeliczeniu na osobę. W stosunku do 2016 kwota świadczeń w przeliczeniu na osobę wzrosła o prawie 30%.

Tabela 10. Świadczenia publiczne w tytułu pomocy społecznej w mieście w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Kwota świadczeń publicznych z tytułu pomocy społecznej ogółem	PLN	1646259,00	1699409,00	1602583,00	1669286,02
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	110,00	113,16	156,84
Kwota świadczeń publicznych z tytułu pomocy społecznej na osobę	PLN	1928,00	2265,88	2417,17	2491,47
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	117,52	125,37	129,23

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

W latach 2016-2019 nastąpiła poprawa sytuacji ekonomicznej mieszkańców miasta. W badanym okresie zanotowany został znaczący wzrost ich dochodów, a także widoczna była poprawa kondycji rawskich przedsiębiorstw. Te korzystne zmiany wpłynęły na wysokość dochodów miasta (wzrost dochodów na 1 mieszkańca o ponad 33%) i zwiększyły jego możliwości finansowe oraz inwestycyjne.

Tabela 11. Dochody mieszkańców miasta w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Dochody gminy na 1 mieszkańca	PLN	3994,28	4235,98	4891,65	5325,15
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	110,00	113,16	156,84

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Nie tylko sytuacja ekonomiczna, ale także sytuacja na rawskim rynku pracy uległa poprawie. W badanym okresie zanotowany został znaczący spadek poziomu bezrobocia (o ponad 30%). Bezrobocie w 2019 roku kształtowało się na poziomie bezrobocia tzw. naturalnego, tj. na poziomie 3,8%. Dodatkowo, jak wskazują zebrane dane poprawiła się szczególnie sytuacja na rynku pracy osób w z wyższym wykształceniem, a także osób długotrwale bezrobotnych (zmniejszająca się liczba bezrobotnych oraz zmniejszający się udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych wskazują na poprawę sytuacji długotrwale bezrobotnych).

Tabela 12. Bezrobocie mieście w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Stopa bezrobocia rejestrowanego	%	5,50	5,00	b.d.	3,80
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	90,91	b.d.	69,09
Odsetek bezrobotnych z wykształceniem wyższym w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych ogółem	%	16,27	14,70	14,66	13,14
Odsetek bezrobotnych z gimnazjalnym i niższym w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych ogółem	%	25,50	26,51	26,72	24,45
Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych ogółem	%	47,39	46,72	49,14	47,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Miasto Rawa Mazowiecka jest atrakcyjnym miejscem nauki i pracy. Zebrane dane wskazują, że z rawskich szkół i przedszkoli korzysta więcej dzieci niż jest w mieście zameldowanych. Zanotowane wysokie i rosnące wskaźniki skolaryzacji w szkołach podstawowych i gimnazjach wskazują na rozwiniętą, atrakcyjną bazę infrastruktury społecznej oraz duży popyt na usługi edukacyjne wśród mieszkańców okolicznych

terenów podmiejskich. Warto też podkreślić, wysoki (niemal 100%) udział dzieci w wychowaniu przedszkolnym. W większości dzieci w wieku przedszkolnym objęte są wychowaniem przedszkolnym, a w badanym okresie odsetek tych dzieci wzrósł o prawie 10%.

Tabela 13. Dzieci i młodzież w systemie kształcenia w mieście w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat	%	91,09	87,54	99,27	b.d.
Współczynnik skolaryzacji brutto (szkoły podstawowe)	%	116,46	117,12	116,70	b.d.
Współczynnik skolaryzacji brutto (gimnazja)		136,56	138,83	142,28	b.d.
Liczba uczniów korzystających z zajęć pozalekcyjnych realizowanych w szkołach podstawowych i gimnazjalnych	os.	1216,00	1139,00	1091,00	1289,00
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	93,67	89,72	106,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Na w miarę stałym poziomie (z jednorocznymi, sezonowymi odchyleniami) kształtowała się liczba uczestników imprez organizowanych przez domy kultury, ośrodki kultury, kluby, itp. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Co roku w rawskich imprezach bierze udział około 1100 osób.

Tabela 14. Uczestnicy imprez na terenie miasta w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba uczestników imprez organizowanych przez domy kultury, ośrodki kultury, kluby, świetlice na 1000 mieszkańców	os.	1160,50	957,00	1200,00	1163,40
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	82,46	103,40	100,25

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Pozytywne zmiany zaobserwowano w sektorze obywatelskim. W analizowanym okresie widoczna jest większa aktywność społeczna mieszkańców Rawy Mazowieckiej. Nastąpił 12% wzrost liczby organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10000 mieszkańców. Warto jednak zaznaczyć, że aktywność obywatelska w Rawie Mazowieckiej przejawia się również w udziale osób przekazujących 1% swojego podatku na działalność

organizacji pożytku publicznego. Jak wskazują dane od 2016 nastąpił prawie 56% wzrost udziału osób oddających 1% podatku na rzecz organizacji pozarządowych.

Tabela 15. Aktywność obywatelska w mieście w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba organizacji pozarządowych (fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne) na 10 000 mieszkańców	szt.	32,00	34,00	34,00	36,00
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	106,25	106,25	112,50
Udział osób oddających 1% podatku na rzecz organizacji pozarządowych w liczbie podatników ogółem	%	39,00	41,00	51,40	60,60
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	105,13	131,79	155,38

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Pozytywne zmiany zanotowano także w obszarze bezpieczeństwa na terenie miasta. W analizowanym okresie zmniejszyła się nie tylko liczba przestępstw, ale przede wszystkim wykroczeń popełnianych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Rawie Mazowieckiej. Zmniejszyła się liczba przestępstw i wykroczeń (nawet 30% spadek w porównaniu do 2016 r.). Dynamika tych pozytywnych zmian była różna, ale widoczna jest zdecydowana poprawa sytuacji dotyczącej bezpieczeństwa w mieście.

Tabela 16. Przestępczość w mieście w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	szt.	31,71	20,71	22,39	29,52
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	65,31	70,61	93,09
Liczba wykroczeń na 1000 mieszkańców	szt.	25,11	20,42	17,68	19,51
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	81,32	70,41	77,70

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Poprawia się jakość i dostępność infrastruktury w mieście Rawa Mazowiecka. Jak wskazują zebrane dane coraz więcej ludności korzysta z oczyszczalni ścieków oraz instalacji gazowej. Jednak wartym zaznaczenia jest udział dróg gminnych o nawierzchni gruntowej w ogólnej długości dróg gminnych. Udział tego rodzaju dróg zmniejszył się w badanym okresie o prawie połowę, co świadczy o poprawie jakości dróg gminnych.

Tabela 17. Dostępność infrastruktury technicznej w mieście w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej do liczby mieszkańców ogółem	%	92,30	92,40	92,50	b.d.
Liczba ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnej do liczby mieszkańców ogółem	%	87,20	87,40	87,60	b.d.
Liczba ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków do liczby mieszkańców ogółem	%	94,70	96,00	97,30	b.d.
Liczba ludności korzystającej z instalacji gazowej do liczby mieszkańców ogółem	%	71,20	71,00	74,40	b.d.
Udział dróg gminnych o nawierzchni gruntowej w ogólnej długości tych dróg	%	15,29	15,29	12,84	7,40
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	100,00	83,98	57,63
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów (z wyłączeniem komunalnych) ogółem (*)	%	42,40	30,70	23,87	b.d.
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	72,41	56,30	b.d.

* Różnica poziomów recyklingu w latach 2016 - 2018 wynika z Rozporządzenia Ministra Środowiska z dn. 14 grudnia 2016 r. w sprawie poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami niektórych frakcji odpadów komunalnych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

W zakresie przekształceń przestrzeni miasta widoczne są istotne zmiany w powierzchni uzbrojonych terenów inwestycyjnych. W analizowanym okresie powierzchnia częściowo uzbrojonych terenów została powiększona prawie 2,5 krotnie, co dodatkowo wpływa na atrakcyjność inwestycyjną miasta.

Uległa poprawie także sytuacja mieszkaniowa Rawy Mazowieckiej. W badanym okresie oddanych do użytku zostało prawie 170 nowych mieszkań. Udało się też wybudować 50 nowych mieszkań komunalnych (socjalnych), co znacząco wpłynęło na ich dostępność. W badanym okresie liczba gospodarstw domowych oczekujących na mieszkanie socjalne zmniejszyła się niemal o połowę (ze 199 gospodarstw w 2016 r. do 110 oczekujących w 2019 r.).

Tabela 18. Przestrzeń miasta w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Udział powierzchni miasta objęty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni miasta ogółem	%	100,00	100,00	100,00	100,00
Liczba wydanych pozwoleń na budowę (budynki mieszkalne, budynki zbiorowego zamieszkania oraz niemieszkalne, obiekty inżynierii lądowej i wodnej)	szt.	94,00	159,00	54,00	56,00
Powierzchnia częściowo uzbrojonych terenów inwestycyjnych	ha	31,00	70,00	70,00	70,50
Udział terenów zielonych w ogólnej powierzchni miasta	%	2,80	2,80	2,80	2,80
Liczba nowych mieszkań oddanych do użytku	szt.	53,00	50,00	49,00	16,00
Liczba nowych mieszkań komunalnych/socjalnych	szt.	5,00	3,00	42,00	0,00
Liczba gospodarstw domowych oczekujących na mieszkanie socjalne	szt.	199,00	210,00	218,00	110,00
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	105,53	109,55	55,28

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Wskaźniki dla obszaru rewitalizacji, których zaproponowano 20 miały określone jednostki, źródła danych oraz charakter (stymulanta, destymulanta). Zbiór wskaźników dla obszaru rewitalizacji składał się z 4 destymulant oraz 16 stymulant. Wartości bazowe tych wskaźników zostały oszacowane w raporcie otwarcia, który powstał w 2017 r. W każdym projekcie z listy podstawowej należało opracować katalog wskaźników produktu i rezultatu wraz z określeniem wartości bazowych i docelowych. Działanie to należało przeprowadzić w ramach procedury opracowania raportu otwarcia w 2017 roku. Zaproponowany zestaw wskaźników dla obszaru rewitalizacji jak i całego miasta w każdym momencie może ulec zmianom w zależności od stopnia złożoności i kierunku procesów rozwojowych w mieście oraz dostępności danych. Warto jednak podkreślić konieczność zachowania spójności i ciągłości generowania i przetwarzania danych w procesie monitorowania programu.

Poniższa analiza stanu rozwoju obszaru rewitalizacji przeprowadzona została na podstawie ww. 20 wskaźników. Pierwszym z obszarów analizy była sytuacja społeczno-ekonomiczna mieszkańców obszaru rewitalizacji. Sytuacja w latach 2016-2019 uległa znacznej poprawie. Zmniejszyła się liczba osób bezrobotnych (spadek o prawie 20%), a szczególnie osób długotrwale bezrobotnych (spadek o prawie 50%). Poprawiła się zatem sytuacja bezrobotnych na rynku pracy, a diametralnie uległa zmianie sytuacja osób pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy. Wydaje się, że jest to bezpośredni efekt podejmowanych działań rewitalizacyjnych, które skoncentrowane były m.in. na rozwoju kompetencji osób pozostających bez pracy oraz aktywizacji zawodowej tej grupy mieszkańców miasta.

Tabela 19. Bezrobotni w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba osób bezrobotnych	os.	51	53	51	41
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	103,92	100,00	80,39
Liczba osób długotrwale bezrobotnych	os.	38	32	24	21
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	84,21	63,16	55,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Wnioski te znajdują swoje potwierdzenie i uzasadnienie w danych dotyczących liczby osób, mieszkańców obszaru rewitalizacji, które uczestniczyły w zajęciach różnego typu podnoszących umiejętności i kompetencje zawodowe na rynku pracy. Projekty tego typu realizowane były w mieście przez różne instytucje, partnerów procesu rewitalizacji. W badanym okresie widoczna jest intensyfikacja tego typu działań, a wsparciem objętych zostało łącznie 258 osób.

Tabela 20. Udział mieszkańców w zajęciach podnoszących kompetencje zawodowe i ich efekty w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba osób uczestniczących w zajęciach (warsztatach, szkoleniach, itp.) podnoszących kompetencje zawodowe	os	8	59	97	94
Dynamika zmian	% 2016=100%	100	737,5	1212,5	1175

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Działania w zakresie pomocy społecznej stanowiły ważny element procesu rewitalizacji. W obszarze rewitalizacji skoncentrowane zostały działania w zakresie pomocy społecznej. Wsparciem objętych zostało więcej osób niż przed 2016 r. W 2019 r. udało się objąć pomocą aż o 50% osób więcej niż w roku 2016.

Tabela 21. Wsparcie w zakresie pomocy społecznej w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba osób objętych wsparciem z zakresu pomocy społecznej	os.	187	194	135	274
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	103,74	72,19	146,52

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Ponadto ważnym aspektem społecznych działań w zakresie rewitalizacji było wsparcie dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, szczególnie w zakresie podnoszenia kompetencji społecznych, rodzicielskich, z czego w każdym roku korzystali mieszkańcy obszaru rewitalizacji.

Tabela 22. Zagrożeni ubóstwem lub wykluczeniem społecznym podnoszący swoje kompetencje w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które podniosły swoje kompetencje (społeczne, rodzicielskie lub życiowe)	os	0	2	4	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Budżety obywatelskie w Polsce cieszą się dużą popularnością i są jednym z narzędzi aktywizacji społeczności miast. W Rawie Mazowieckiej też, szczególnie w obszarze rewitalizacji zyskuje on co raz większe znaczenie. Społeczność lokalna obszaru rewitalizacji wydaje się być coraz bardziej zaangażowana oraz aktywna. Jednak warto podkreślić, że obszar rewitalizacji w świadomości mieszkańców miasta staje się obszarem koncentracji działań nie tylko samorządu, ale również uwagi mieszkańców Rawy Mazowieckiej. W analizowanych latach podwoiła się liczba zgłaszanych projektów do budżetu obywatelskiego skoncentrowanych na działaniach w obszarze rewitalizacji. Widoczna jest więc większa aktywność obywatelska w obszarze rewitalizacji (znaczący wzrost liczby projektów BO zgłaszanych głównie przez mieszkańców miasta). Trzeba jednak podkreślić, że jest to w tym zakresie aktywność głównie mieszkańców/użytkowników miasta niezamieszkujących obszaru rewitalizacji.

Warto podkreślić, że miasto przeznacza 25% środków budżetu obywatelskiego na obszar rewitalizacji. W kartach zgłoszeń dla projektów ewidencjonowane są te, dotyczące obszaru rewitalizacji (mieszkańcy zgłaszając swój wniosek wypełniają rubryczkę informującą czy dany projekt jest/czy też nie, w obszarze rewitalizacji). Ponadto wprowadzono także założenie, że część z realizowanych projektów musi dotyczyć działań na rzecz integracji społecznej i kapitału społecznego. W ten sposób są to niejako dodatkowe środki w ramach budżetu, które będą wpisywać się w określone cele LPRRM.

Tabela 23. Projekty w ramach budżetu obywatelskiego w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba zgłoszonych projektów w ramach budżetu obywatelskiego	szt.	4	4	9	10
Dynamika zmian	% 2016=100%	100	100	225	250
Liczba zgłoszonych projektów w ramach budżetu obywatelskiego przez inicjatorów z obszaru rewitalizacji	szt.	0	0	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

W analizowanym okresie, na podstawie zebranych danych widoczna jest coraz mniejsza liczba członków organizacji pozarządowych oraz liczba wolontariuszy. Oba wskaźniki zanotowały o połowę mniejsze wartości w 2019 w stosunku do roku 2016. Jest to ciekawa sytuacja, szczególnie gdy wartości tych wskaźników dla całego miasta zdecydowanie rosną, a w obszarze rewitalizacji realizowanych jest szereg działań skierowanych na poprawę aktywności mieszkańców oraz rozwój organizacji pozarządowych. Okazuje się jednak, że spadek wartości tych dwóch wskaźników nie odzwierciedla rzeczywistości, bowiem w obszarze rewitalizacji sytuacja ma się podobnie jak w całym mieście (rozwój aktywności NGO oraz wolontariatu), jednak zawodzi sprawozdawczość organizacji pozarządowych, które nie odsyłają sprawozdań, ankiet. Warto w tym miejscu rozważyć korektę zaproponowanych wskaźników i wprowadzić np. wskaźnik: liczba członków organizacji pozarządowych na 1 organizację pozarządową lub liczbę wolontariuszy na 1 organizację pozarządową, co pozwoli uwzględnić braki danych lub niski poziom zwrotności ankiet.

Tabela 24. Uczestnicy/członkowie i wolontariusze organizacji pozarządowych w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba członków organizacji pozarządowych	os	247	212	152	135
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	85,83	61,54	54,66
Liczba wolontariuszy w organizacjach pozarządowych	os	34	18	33	20
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	52,94	97,06	58,82

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

W analizowanym okresie widoczny jest wzrost liczby popełnianych przestępstw i wykroczeń. O ile w latach 2016-2018 przyrosty te nie są duże (około 13% w stosunku do 2016 r.) to jednak w 2019 zidentyfikowany wzrost jest znacznie większy. Wynika on jednak z faktu zmiany sposobu pomiaru danych, co może wpłynąć na sposób interpretacji zgromadzonych danych i uniemożliwić ich poprawne wykorzystanie i interpretację.

Tabela 25. Przestępstwa i wykroczenia w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba popełnionych przestępstw i wykroczeń	szt.	190	209	215	298
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	110,00	113,16	156,84

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

W związku z szeregiem działań rewitalizacyjnych o charakterze przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym system monitorowania zmian w obszarze rewitalizacji wskazał kilka wskaźników obrazujących sytuację w tej sferze. Na podstawie zebranych danych wskazać można, że w analizowanym okresie większość obszaru rewitalizacji została objęta działaniami rewitalizacyjnymi (już w 2018 było to ponad 65% obszaru). W ciągu 4 lat liczba inwestycji w obiekty wyniosła 15. 5 zabytków nieruchomych zostało objętych wsparciem, a 3 zostały dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Zrekultywowano prawie 0,5 ha terenów zielonych w mieście, a 5,5 ha zostało objętych nadzorem wizyjnym, co poprawi poczucie bezpieczeństwa w tych obszarach.

Tabela 26. Obiekty oraz powierzchnia objęta działaniami rewitalizacyjnymi w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0,55	6,04	5,62	0,56
Liczba wspartych obiektów infrastruktury	szt.	8	2	2	3
Rekultywowana przestrzeń otwarta (tereny zieleni)	ha	0	0	0,4	0
Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	szt.	0	1	0	4
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	szt.	0	1	2	0
Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji	m2	0	124,25	18	0
Powierzchnia objęta nadzorem wizyjnym (monitoringiem)	ha	0	0	5,5	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Jak wskazują zebrane dane, poza zainwestowanymi przestrzeniami miasta, odbywa się w obszarze rewitalizacji szereg imprez i wydarzeń, które aktywizują ten teren oraz jego mieszkańców. Widoczna jest większa aktywność w przestrzeniach publicznych (np. większa liczba wydarzeń).

Tabela 27. Wydarzenia organizowane w przestrzeniach publicznych w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba wydarzeń organizowanych w przestrzeniach publicznych	szt.	85	54	106	88
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	63,53	124,71	103,53

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

W procesie rewitalizacji Rawy Mazowieckiej istotne znaczenie miały działania edukacyjne z zakresu ekologii. Zrealizowanych zostało szereg działań mających na celu podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym szczególnie dzieci. W analizowanym okresie widoczny jest bardzo duży przyrost liczby osób uczestniczących w tego typu zajęciach (w 2018 r. aż ponad 260% w stosunku do roku 2016). W dłuższej perspektywie czasu oraz zakładając kontynuację działań edukacyjnych można spodziewać się pozytywnych zmian i utrwalenia zachowań proekologicznych mieszkańców.

Tabela 28. Uczestnicy zajęć w zakresie edukacji ekologicznej w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba osób uczestniczących w zajęciach z edukacji ekologicznej	os	302	465	792	185
Dynamika zmian	% 2016=100%	100,00	153,97	262,25	61,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

Na podstawie zebranych danych widać, że w obszarze rewitalizacji panuje spory ruch. Podmioty gospodarcze lokalizują w obszarze rewitalizowanym swoją działalność. W analizowanym okresie odnotowano stosunkowo dużą liczbę nowych podmiotów

ulokowanych w obszarze rewitalizacji (prawie 40). Warto jednak podkreślić, że sytuacja wcale nie wygląda bardzo korzystnie. Cały czas widoczna jest bardzo duża rotacja przedsiębiorstw. Warto, więc zastanowić się nad uzupełnieniem zestawu wskaźników monitorowania m.in. o dane dotyczące wyrejestrowania podmiotów gospodarczych z obszaru rewitalizacji lub wskaźniki dotyczące długości funkcjonowania podmiotów gospodarczych w obszarze rewitalizacji.

Tabela 29. Przedsiębiorstwa w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Lata		2016	2017	2018	2019
Liczba ulokowanych przedsiębiorstw	szt.	16	0	21	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM Rawa Mazowiecka

W tym miejscu można wskazać, że pomocnym przy określaniu stopnia realizacji programu mogłoby okazać się oszacowanie wartości docelowych, pożądanych wskaźników dla obszaru rewitalizacji. Kolejny raport monitoringu mógłby np. zawierać szacowanie wartości docelowych wskaźników dla obszaru rewitalizacji w zakresie realizacji celów strategicznych. Z jednej strony jest to trudne zadanie, z drugiej strony pozwoliłoby to w bardziej czytelny i jasny sposób określić jakie efekty zostały osiągnięte i jaki jest stopień osiągania zakładanych celów w programie rewitalizacji. Z uwagi na trudności w oszacowaniu konkretnych, liczbowych wartości docelowych wskaźników dla obszaru rewitalizacji warto wskazać tendencje (np. wartość w odniesieniu do średniej dla miasta – tj. wartość wyższa/niższa od wartości średniej dla miasta). Wartości docelowe na poziomie celów i ułatwią i pomogą w ocenie stopnia realizacji celów założonych w LPRRM. Zgodnie z założeniami systemu monitorowania LPRRM 2025 wskaźniki oraz ich wartości bazowe i docelowe zostały oszacowane z dużą dokładnością w raporcie otwarcia z roku 2017 dla projektów podstawowych, co pozwala ocenić poziom realizacji projektów podstawowych, ale nie celów programu.

5. Projekty zrealizowane w latach 2016 - 2019 i ich powiązanie z celami rewitalizacji

Ocena skuteczności realizacji LPRMRM to poszukiwanie odpowiedzi na pytanie na ile udało się zrealizować cele strategiczne i strategiczne kierunki działań zapisane w dokumencie. W poniższej tabeli zestawiono projekty podstawowe przypisane do poszczególnych celów strategicznych i strategicznych kierunków działań i wskazano, które projekty zostały ukończone i w jakich latach. Ewaluacja dotyczy okresu do roku 2019, dlatego też wskazano te projekty, których realizacja zakończyła się do końca roku 2019.

Tabela 30. Powiązania projektów podstawowych z celami i kierunkami działań w analizowanym okresie czasowym

Nazwa projektu podstawowego	cel strategiczny 1. poprawa jakości życia i wzmacnianie kapitału społecznego				cel strategiczny 2. wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego				cel strategiczny 3. budowanie kapitału ludzkiego i tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego			Rok, w którym zakończono realizację projektu (lata, na które przewidziano realizację projektu w LPRMRM)	
	strategiczne kierunki działań												
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.		
Rozwój usług wspierania rodziny													2017 (2017)
Wykluczamy wykluczenie (Wysoka jakość edukacji)													(2017-2018)
Rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka													(2017-2022)
Rawscy seniorzy sprawni i aktywni													2018 (2017-2018)
Rawa gra dla wszystkich													2018 (2017-2018)
Pomóż innym i sobie													2018 (2017-2018)
W „Tęczowej Jedyńeczce” zdrowo													2017 (2016-2017)

Nazwa projektu podstawowego	cel strategiczny 1. poprawa jakości życia i wzmacnianie kapitału społecznego				cel strategiczny 2. wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego				cel strategiczny 3. budowanie kapitału ludzkiego i tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego			Rok, w którym zakończono realizację projektu (lata, na które przewidziano realizację projektu w LPRMRM)	
	strategiczne kierunki działań												
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.		
jemy i ekosystemy poznajemy													
Rawscy skauci jak Zawisza												(2017-2020)	
Rawskie Centrum Organizacji Pozarządowych												2019 (2017-2019)	
Bycie Eko się opłaca												(2020-2021)	
Program aktywizacja i integracja												2019 (2018-2019)	
Kompleksowy system wsparcia poprawy jakości zasobów mieszkaniowych												(2017-2019)	

Oznaczenia kolorów: bezpośrednie powiązanie pośrednie powiązanie

Nazwy projektów, których realizacja zakończyła się do końca roku 2019 zostały oznaczone **czerwoną czcionką**.

Źródło: LPRMRM s. 167, zmienione i uzupełnione.

Próbując określać skuteczność podejmowanych działań można wskazać stopień zrealizowanych projektów podstawowych. Na koniec 2019 roku ogółem zrealizowano 58% wszystkich projektów podstawowych (odpowiednio w roku 2017 było to: 17%, a w roku 2018 – 42%). Z punktu widzenia kryterium ewaluacji ciekawszym jednak wydaje się określenie:

- ✓ ile i jaki odsetek projektów zaklasyfikowanych jako bezpośrednio powiązane z celami strategicznymi zostało zrealizowanych w analizowanym okresie?

- ✓ ile i jaki odsetek projektów zaklasyfikowanych jako pośrednio powiązane z celami strategicznymi zostało zrealizowanych w analizowanym okresie?

Zestawienie uzyskanych wyników prezentuje poniższa tabela.

Tabela 31. Ocena skuteczności realizacji celów strategicznych i strategicznych kierunków działań w latach 2016-2019

liczby projektów w poszczególnych kategoriach	cel strategiczny 1. poprawa jakości życia i wzmacnianie kapitału społecznego				cel strategiczny 2. wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego				cel strategiczny 3. budowanie kapitału ludzkiego i tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego			komentarze ekspertów	
	strategiczne kierunki działań												
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.		
liczba ogółem projektów podstawowych bezpośrednio powiązanych	8	8	8	2	6	1	2	4	3	3	3	Najwyższą skuteczność realizacji miał cel strategiczny 3, najniższą zaś cel 2. Analiza skuteczności realizacji kierunków działań jest bardzo zróżnicowana od pełnej realizacji (kierunki 3.2 oraz 3.3) do braku realizacji (kierunki 1.4, 2.2, 2.3)	
liczba projektów podstawowych bezpośrednio powiązanych zrealizowanych w analizowanym okresie	6	6	6	0	3	0	0	1	2	3	3		
skuteczność realizacji	75%	75%	75%	0 %	50%	0 %	0%	25%	67%	100%	100%		
średnia skuteczność dla celu strategicznego	56%				19%				89%				
liczba ogółem projektów podstawowych pośrednio powiązanych	1	1	2	0	1	2	1	2	1	3	4		
liczba projektów podstawowych pośrednio powiązanych zrealizowanych w analizowanym okresie	1	1	1	0	1	2	0	0	0	2	3	W zakresie pośrednich powiązań najwyższą skuteczność realizacji miał cel strategiczny 1, najniższą 3. Wśród kierunków działań 4 osiągnęły	

liczby projektów w poszczególnych kategoriach	cel strategiczny 1. poprawa jakości życia i wzmacnianie kapitału społecznego				cel strategiczny 2. wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego				cel strategiczny 3. budowanie kapitału ludzkiego i tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego			komentarze ekspertów	
	strategiczne kierunki działań												
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.		
skuteczność realizacji	100%	100%	50%	nd	100%	100%	0	0	0	67%	75%	wartość 100% a 3 – 0%.	
średnia skuteczność dla celu strategicznego	83%				50%				47%				

Źródło: opracowanie własne

Dane zaprezentowane w powyższej tabeli szczególnie w zakresie projektów bezpośrednio powiązanych z celami strategicznymi i strategicznymi kierunkami działań wskazują na faktyczną skuteczność realizacji (tj. stopień osiągnięcia zamierzonych celów). Zróżnicowanie skuteczności osiągnięcia celów wyraźnie wskazuje, że pierwsze lata realizacji LPRMRM skoncentrowane były przede wszystkim na projektach społecznych, „miękkich”.

W ocenie eksperckiej uzyskane wyniki należy uznać za zadowalające, szczególnie na podkreślenie zasługuje, że w każdym z wyznaczonych celów strategicznych znalazły się projekty, które zostały już zrealizowane w 100%.

Określając skuteczność osiągniętych celów wzięto pod uwagę jedynie projekty zakończone, dla których w poniższej tabeli wskazano wysokość nakładów odnosząc je do zakładanych wydatków.

Tabela 32. Wydatki poniesione na zrealizowane projekty podstawowe

Nazwa projektu podstawowego	Rok, w którym zakończono realizację projektu (lata, na które przewidziano realizację projektu w LPRMRM)	Dla projektów zrealizowanych podano: wysokość poniesionych wydatków w zł (zakładane w LPRMRM wydatki)
Rozwój usług wspierania rodziny	2017 (2017)	132 564,33 (160 000, 00)
Wykluczamy wykluczenie (Wysoka jakość edukacji)	(2017-2018)	-
Rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka	(2017-2022)	-
Rawscy seniorzy sprawni i aktywni	2018 (2017-2018)	35 370,00 (70 000,00)
Rawa gra dla wszystkich	2018 (2017-2018)	53 428,00 (20 000, 00)
Pomóż innym i sobie	2018 (2017-2018)	29 384,00 (20 000, 00)
W „Tęczowej Jedyńeczce” zdrowo jemy i ekosystemy poznajemy	2017 (2016-2017)	23 381,00 (25 000,00)
Rawscy skauci jak Zawisza	(2017-2020)	-
Rawskie Centrum Organizacji Pozarządowych	2019 (2017-2019)	w roku 2019 – 12 756,75 w roku 2018 – 25 430,23 (300 000,00)
Bycie Eko się opłaca	(2020-2021)	-
Program aktywizacja i integracja	2019 (2018-2019)	w roku 2019 - 9 590,30 w roku 2018 – 9 079,59 (20 000,00)
Kompleksowy system wsparcia poprawy jakości zasobów mieszkaniowych	(2017-2019)	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie LPRMRM oraz raportów monitoringu

Dodatkowo należy wskazać, że są również projekty, których realizacja rozpoczęła się w roku 2019, ale ze względu na swój długofalowy charakter nie zostały zakończone. Do tych projektów należą następujące:

- ✓ Wykluczamy wykluczenie;
- ✓ Rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka;
- ✓ Rawscy Skauci jak Zawisza;
- ✓ Kompleksowy system wsparcia poprawy jakości zasobów mieszkaniowych.

Ich wpływ na osiągnięcie skuteczności sformułowanych celów strategicznych i strategicznych kierunków działań możliwy będzie do określenia po zakończeniu ich realizacji.

W LPRMRM oprócz projektów podstawowych zdefiniowano także projekty uzupełniające. Odniesiono je do podstawowych sfer rozwoju (wykorzystanych także do diagnozy obszarów problemowych i wyznaczenia obszaru rewitalizacji) oraz strategicznych kierunków działań. Nie wskazano powiązań między projektami podstawowymi a uzupełniającymi. Projektów uzupełniających wyznaczono bardzo dużo, (aż 29), wydaje się, że nieco na wyrost, przyjmując założenie, że każde działanie, które będzie się odbywać w obszarze rewitalizacji powinno być z nią związane. W sferze społecznej zaproponowano 14 projektów uzupełniających, w sferze gospodarczej 4, w sferze środowiskowej 5, a w sferze przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej 6. W poniższej tabeli zestawiono zależności projektów uzupełniających oraz celów strategicznych i strategicznych kierunków działań.

Tabela 33. Projekty uzupełniające i ich relacje z celami i strategicznymi kierunkami działań

Nazwa projektu uzupełniającego	Sfera rozwoju	Numer strategicznego kierunku działań do którego się odnosi	Status: r – realizowany (podano lata w których prowadzono działania), n – niezrealizowany
rozwój infrastruktury edukacyjnej i przedszkolnej	społeczna	1.2., 1.4.	r 2017, 2019
rozwój wysokiej jakości edukacji przedszkolnej oraz kształcenia ogólnego, zawodowego i ustawicznego		1.2., 3.2., 3.3.	n
rozwój infrastruktury pomocy społecznej		1.1., 1.2.	r 2018, 2019
rozwój usług placówek wsparcia dziennego oraz innych alternatywnych form opieki dla dzieci i młodzieży		1.1., 1.2.	r 2017, 2018, 2019
rozwój infrastruktury dla potrzeb podmiotów integracji społecznej		1.1., 3.1., 3.2.	r 2017
aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym		1.1., 1.3., 3.2., 3.3.	n
rozwój infrastruktury podmiotów pełniących funkcje zawodowych rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, wspierania rodziny i pieczy zastępczej		1.2., 1.4.	n
rozwój usług wpierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, służących pomocą w pokonywaniu trudnych sytuacji życiowych		1.1., 1.3.	n
rozwój mieszkalnictwa socjalnego i wspomagane w powiązaniu z procesem aktywizacji zawodowej		1.4., 3.2., 3.3.	n
rozwój usług medyczno-opiekuńczych dla osób zależnych lub niesamodzielnych		1.1., 1.2.	n
rozwój infrastruktury ochrony zdrowia, w tym jej dostosowanie do potrzeb osób starszych i osób z niepełnosprawnościami		1.1., 1.2.	n
rozwój wyposażenia medycznego niezbędnego do udzielania świadczeń medycznych		1.2.	r 2018, 2019
rozwój usług świadczonych na rzecz wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i z niepełnosprawnościami		1.1., 1.2.	n
rozwój e-administracji, udostępniania informacji sektora pub-licznego, zasobów nauki, kultury i dziedzictwa kulturowego oraz usług medycznych		1.1., 1.2., 2.2.	r 2017, 2018, 2019
podnoszenie kluczowych kompetencji osób dorosłych znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy	gosp odarc za	1.1., 3.2., 3.3.	n

Nazwa projektu uzupełniającego	Sfera rozwoju	Numer strategicznego kierunku działań do którego się odnosi	Status: r – realizowany (podano lata w których prowadzono działania), n – niezrealizowany
działania służące tworzeniu lepszych warunków do rozwoju MŚP m.in. poprzez uzbrojenie terenów inwestycyjnych		3.1.	n
działania na rzecz rozwoju aktywizacji zawodowej i wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców		3.2., 3.3.	n
działania na rzecz tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej		3.1., 3.3.	n
działania na rzecz rozwoju infrastruktury służącej do produkcji i/lub dystrybucji energii cieplnej, pochodzącej ze źródeł odnawialnych	środowiskowa	2.4.	n
działania na rzecz modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej lub mieszkalnych budynków komunalnych wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne		1.4., 2.4.	n
działania w zakresie budowy pasywnych budynków użyteczności publicznej		1.4., 2.4.	n
działania w zakresie wymiany lub renowacji źródeł ciepła, rozbudowy systemów zaopatrzenia w ciepło		1.4., 2.4.	r 2017, 2018, 2019
działania na rzecz rozwoju oświetlenia publicznego z wy-korzystaniem urządzeń energooszczędnych i ekologicznych		2.4.	n
działania prowadzące do przywrócenia lub nadania obiektom nowych funkcji społecznych lub gospodarczych	funkcjonalno-przestrzenna i techniczna	1.4., 3.1.	r 2018, 2019
działania inwestycyjne w zakresie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach nie-ruchomych wpisanych do rejestru zabytków, niezbędnych do zachowania pełnionych przez nie funkcji kulturalnych lub nadania im takich funkcji		2.1., 2.2., 2.3.	r 2017, 2018, 2019
działania inwestycyjne w zakresie robót budowlanych w istniejących obiektach instytucji kultury, w tym np. konserwacja i restauracja zabytków ruchomych oraz ochrona zasobów przed zagrożeniami		2.2., 2.3., 2.4.	n
działania inwestycyjne w zakresie zagospodarowania przestrzeni publicznej, funkcjonalnie powiązanej z obiektami poddawanych rewitalizacji, w tym tworzenie lub modernizacja miejsc rekreacji i terenów zielonych (obejmująca również obiekty małej architektury)		2.1., 2.2.,	n
działania inwestycyjne w zakresie np. przebudowy, prac konserwatorsko-restauratorskich, remontu części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych		2.3., 2.4.	r 2017

Nazwa projektu uzupełniającego	Sfera rozwoju	Numer strategicznego kierunku działań do którego się odnosi	Status: r – realizowany (podano lata w których prowadzono działania), n – niezrealizowany
działania inwestycyjne w zakresie np. budowy, przebudowy infrastruktury turystycznej, jak również przystosowanie istniejących obiektów do pełnienia funkcji turystycznych oraz tworzenia lub rozwoju produktów regionalnych.		1.4.	n

Źródło: opracowanie własne na podstawie LPRMRM oraz raportów monitoringu

Tabela 34. Projekty uzupełniające w kontekście celów strategicznych i strategicznych kierunków działań

Projekty uzupełniające	cel strategiczny 1. poprawa jakości życia i wzmacnianie kapitału społecznego				cel strategiczny 2. wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego				cel strategiczny 3. budowanie kapitału ludzkiego i tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego		
	strategiczne kierunki działań										
	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	3.1.	3.2.	3.3.
liczba projektów uzupełniających powiązanych z kierunkiem działań	11	11	2	8	2	4	3	8	2	6	6
w tym zrealizowanych (lub w trakcie realizacji)	5	6	0	3	1	2	2	2	1	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie LPRMRM oraz raportów monitoringu

Analiza powiązań projektów uzupełniających ze strategicznymi kierunkami działań oraz analiza skuteczności realizacji celów strategicznych i strategicznych kierunków działań wyraźnie wskazują, że w okresie będącym przedmiotem ewaluacji on-going projekty uzupełniające wzmacniały przede wszystkim cele, które charakteryzował wysoki stopień skuteczności (głównie cel 1). W analizowanym okresie podejmowano działania w ramach 10 projektów uzupełniających, w tym: 6 z nich dotyczyło sfery społecznej, 1 środowiskowej oraz 3 funkcjonalno-przestrzennej i technicznej.

Ocena wpływu realizacji projektów podstawowych na realizację LPRMRM to także poszukiwanie odpowiedzi i powiązań projektów podstawowych z celami programu, czyli wskaźniki przyjęte dla obszaru rewitalizacji. W poniższej tabeli zestawiono projekty podstawowe przypisane do poszczególnych wskaźników przyjętych dla programu

rewitalizacji, czyli obszaru rewitalizacji. Ewaluacja dotyczy okresu do roku 2019, dlatego też wskazano te projekty, których realizacja zakończyła się do końca roku 2019.

Dane zaprezentowane w poniższej tabeli, szczególnie w zakresie projektów podstawowych bezpośrednio powiązanych ze wskaźnikami dla celów programu wskazują na ich bezpośredni wpływ na zaobserwowane zmiany w obszarze rewitalizacji. Ponadto zidentyfikowano pośrednie powiązanie projektów podstawowych ze wskaźnikami dla celów programu rewitalizacji, które dodatkowo wpłynęły na zmiany zaobserwowane w obszarze rewitalizacji. Zebrane dane wskazują wpływ zrealizowanych projektów podstawowych na zmiany zaobserwowane w obszarze rewitalizacji. Realizacja projektów podstawowych przyczyniła się w bezpośredni lub pośredni sposób do zmian zaobserwowanych w obszarze rewitalizacji. Poniższa tabela wskazuje charakter wpływu (bezpośredni, pośredni) projektów podstawowych na sytuację w obszarze rewitalizacji.

Dane zaprezentowane w poniższej tabeli wskazują oczekiwany kierunek zmian (stymulanta, destymulanta) oraz zidentyfikowany w trakcie lub po zakończeniu realizacji projektów podstawowych kierunek zmian w obszarze rewitalizacji. Warto wskazać, że w większości prezentowanych i analizowanych danych kierunek zmian jest zgodny z oczekiwaniami. Wyjątki stanowią dane dla wskaźników dotyczących bezpieczeństwa (liczba popełnianych przestępstw i wykroczeń), wydarzeń w przestrzeniach publicznych, które kształtują się w miarę na stałym poziomie (liczba wydarzeń organizowanych w przestrzeniach publicznych), organizacji pozarządowych i wolontariuszy, które wskazują tendencje odwrotne od oczekiwanych (liczba organizacji pozarządowych, liczba wolontariuszy w organizacjach pozarządowych). Jednak jak wskazano wcześniej rozbieżności w danych dla organizacji pozarządowych wynikają prawdopodobnie z niskiego poziomu sprawozdawczości (brak informacji zwrotnych od organizacji pozarządowych, co wskazano podczas przeprowadzonych warsztatów)

Tabela 35. Macierz powiązań projektów rewitalizacyjnych ze wskaźnikami dla celów programu rewitalizacji (obszaru rewitalizacji).

Powiązania w sferze społeczno-gospodarczej. Tendencje zmian w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019.

Nazwa projektu podstawowego	Wskaźniki dla celów programu (obszaru rewitalizacji) - (oczekiwany kierunek zmian - tendencje)												
	liczba popełnionych przestępstw i wykroczeń	liczba osób bezrobotnych	liczba osób długotrwale bezrobotnych	liczba wydarzeń organizowanych w przestrzeniach publicznych	liczba zgłoszonych projektów w ramach budżetu obywatelskiego	liczba zgłoszonych projektów w ramach budżetu obywatelskiego przez inicjatorów z obszaru rewitalizacji	liczba osób objętych wsparciem z zakresu pomocy społecznej (*)	liczba osób uczestniczących w zajęciach z edukacji ekologicznej	liczba członków organizacji pozarządowych	liczba wolontariuszy w organizacjach pozarządowych	liczba osób uczestniczących w zajęciach (warsztatach, szkoleniach, itp.) podnoszących kompetencje zawodowe	liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które podniosły swoje kompetencje (społeczne, rodzicielskie lub życiowe)	liczba ulokowanych przedsiębiorstw
	↓	↓	↓	↑	↑	↑	↑ ↓	↑	↑	↑	↑	↑	↑
Kierunek zmian w analizowanym okresie (2016-2019) – tendencje	↑	↓	↓	→	↑	↑	↑	↑	↓	↓	↑	↑	↑
Rozwój usług wspierania rodziny													
Wykluczamy wykluczenie (Wysoka jakość edukacji)													
Rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka													
Rawscy seniorzy sprawni i aktywni													
Rawa gra dla wszystkich													
Pomóż innym i sobie													

Raport z ewaluacji on-going

Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2016 - 2025

Nazwa projektu podstawowego	Wskaźniki dla celów programu (obszaru rewitalizacji) - (oczekiwany kierunek zmian - tendencje)												
	liczba popełnionych przestępstw i wykroczeń ↓	liczba osób bezrobotnych ↓	liczba osób długotrwale bezrobotnych ↓	liczba wydarzeń organizowanych w przestrzeniach publicznych ↑	liczba zgłoszonych projektów w ramach budżetu obywatelskiego ↑	liczba zgłoszonych projektów w ramach budżetu obywatelskiego przez inicjatorów z obszaru rewitalizacji ↑	liczba osób objętych wsparciem z zakresu pomocy społecznej (*) ↑	liczba osób uczestniczących w zajęciach z edukacji ekologicznej ↑	liczba członków organizacji pozarządowych ↑	liczba wolontariuszy w organizacjach pozarządowych ↑	liczba osób uczestniczących w zajęciach (warsztatach, szkoleniach, itp.) podnoszących kompetencje zawodowe ↑	liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które podniosły swoje kompetencje (społeczne, rodzicielskie lub życiowe) ↑	liczba ułokowanych przedsiębiorstw ↑
W „Tęczowej Jodyńce” zdrowo jemy i ekosystemy poznajemy													
Rawscy skauci jak Zawisza													
Rawskie Centrum Organizacji Pozarządowych													
Bycie Eko się opłaca													
Program aktywizacja i integracja													
Kompleksowy system wsparcia poprawy jakości zasobów mieszkaniowych													

Oznaczenia kolorów: bezpośrednie powiązanie pośrednie powiązanie

Oznaczenia strzałek: ↑ tendencja rosnąca (oczekiwany kierunek zmian) lub kierunek zaobserwowanych zmian, ↓ tendencja malejąca (oczekiwany kierunek zmian) lub kierunek zaobserwowanych zmian.

*W pierwszym okresie realizacji LPRMR tendencja powinna być rosnąca z uwagi na dużą liczbę beneficjentów pomocy społecznej i beneficjentów projektów rewitalizacji, jednak w późniejszym okresie realizacji LPR tendencja powinna być malejąca (coraz mniejsza liczba mieszkańców kwalifikująca się do objęcia pomocą).

Nazwy projektów, których realizacja zakończyła się do końca roku 2019 zostały oznaczone czerwoną czcionką.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 36. Macierz powiązań projektów rewitalizacyjnych ze wskaźnikami dla celów programu rewitalizacji (obszaru rewitalizacji).
Powiązania w sferze przestrzenno-technicznej. Tendencje zmian w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019.

Nazwa projektu podstawowego	Wskaźniki dla celów programu (obszaru rewitalizacji) - (oczekiwany kierunek zmian - tendencje)						
	powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	liczba wspartych obiektów infrastruktury	rekultywowana przestrzeń otwarta (tereny zieleni)	liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji	powierzchnia objęta nadzorem wizyjnym (monitoringiem)
	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑
Kierunek zmian w analizowanym okresie (2016-2019) - tendencje	↑	↑	↑	↑	↑	↑	↑
Rozwój usług wspierania rodziny							
Wykluczamy wykluczenie (Wysoka jakość edukacji)							
Rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka							
Rawscy seniorzy sprawni i aktywni							
Rawa gra dla wszystkich							
Pomóż innym i sobie							

Nazwa projektu podstawowego	Wskaźniki dla celów programu (obszaru rewitalizacji) - (oczekiwany kierunek zmian - tendencje)						
	powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją ↑	liczba wspartych obiektów infrastruktury ↑	rekultywowana przestrzeń otwarta (tereny zieleni) ↑	liczba zabytków nieruchomości objętych wsparciem ↑	liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych ↑	powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji ↑	powierzchnia objęta nadzorem wizyjnym (monitoringiem) ↑
W „Tęczowej Jedyńce” zdrowo jemy i ekosystemy poznajemy							
Rawscy skauci jak Zawisza							
Rawskie Centrum Organizacji Pozarządowych							
Bycie Eko się opłaca							
Program aktywizacja i integracja							
Kompleksowy system wsparcia poprawy jakości zasobów mieszkaniowych							

Oznaczenia kolorów: bezpośrednie powiązanie pośrednie powiązanie

Nazwy projektów, których realizacja zakończyła się do końca roku 2019 zostały oznaczone czerwoną czcionką.

Źródło: opracowanie własne

6. Bariery we wdrażaniu LPR i prowadzeniu rewitalizacji

W procesie rewitalizacji występują bariery, które spowalniają, utrudniają prowadzenie procesu i wdrażanie programu rewitalizacji oraz przyjętej wizji dla tego terenu. Ogólnie można wskazać bariery, które wynikają z czynników zewnętrznych, niezależnych od samorządów lokalnych jak i te, które są powiązane z aspektami lokalnymi, specyficznymi dla samorządów. Bariery dla wdrażania LPRMRM były jednym z tematów dyskusji w ramach warsztatu numer 2 z kluczowymi interesariuszami.

Na podstawie literatury przedmiotu i badań ewaluacyjnych przeprowadzonych dla polskich miast można zidentyfikować następujące bariery w procesie rewitalizacji:

- ✓ Traktowanie rewitalizacji jako remedium na problemy rozwojowe miast;
- ✓ Rewitalizacja traktowana jest nie jako specjalna interwencja publiczna w obszar kryzysowy miasta (w którym nagromadzone są różne typy problemów), ale jako dodatkowe źródło finansowania inwestycji miejskich;
- ✓ Rewitalizacja skupia się na zadaniach własnych gminy;
- ✓ Niedostateczne wykorzystanie zasady partnerstwa w procesie rewitalizacji (projekty realizują głównie podmioty publiczne);
- ✓ Proces rewitalizacji jest w dużej mierze uzależniony od środków unijnych;
- ✓ Współpraca w ramach programów rewitalizacji (szczególnie na etapie wdrażania) jest wyzwaniem, a nie rzeczywistością.

Uczestników warsztatu zapytano, które z tych barier, ich zdaniem, są obserwowane w Mieście Rawa Mazowiecka (w poniższej tabeli zestawiono zbiorczo uzyskane wyniki).

Tabela 37. Bariery procesu rewitalizacji w ocenie kluczowych interesariuszy

Bariera	Odsetek wskazań (%)***
Traktowanie rewitalizacji jako remedium na problemy rozwojowe miast	50
Rewitalizacja traktowana jest nie jako specjalna interwencja publiczna w obszar kryzysowy miasta (w którym nagromadzone są różne typy problemów), ale jako dodatkowe źródło finansowania inwestycji miejskich	33
Rewitalizacja skupia się na zadaniach własnych gminy	12,5
Niedostateczne wykorzystanie zasady partnerstwa w procesie rewitalizacji (projekty realizują głównie podmioty publiczne)	62,5
Proces rewitalizacji jest w dużej mierze uzależniony od środków unijnych	50
Współpraca w ramach programów rewitalizacji (szczególnie na etapie wdrażania) jest wyzwaniem, a nie rzeczywistością	50

***pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników warsztatu w dniu 22 września 2020 r.

Analiza powyższej tabeli wskazuje, że najczęściej wskazywaną barierą jest ta, związana z niedostatecznym wykorzystaniem partnerstwa w ramach rewitalizacji i skupienie się na projektach realizowanych głównie przez podmioty publiczne. Jest to w pewien sposób zaprzeczenie idei rewitalizacji, która zakłada współpracę międzysektorową i międzypodmiotową w realizacji projektów. Najmniej wskazań uzyskała bariera związana ze skupieniem się na zadaniach własnych gminy, co biorąc pod uwagę tematykę i strukturę projektów realizowanych w ramach LPRMRM, nie jest zaskoczeniem.

W toku dyskusji na warsztacie uczestnicy podkreślali znaczenie niewystarczającej współpracy, wskazywano także na słabości NGO i ogólnie trzeciego sektora na terenie Miasta i obszaru rewitalizacji (powstawanie organizacji tylko dla realizacji grantów, niezainteresowanie współpracą i wymianą informacji itp.). Kolejną wskazaną przez uczestników barierą jest traktowanie rewitalizacji w sposób kadencyjny, przypisany do konkretnej władzy i osób ją realizujących, a tymczasem powinien to być długofalowy proces zmian, na który nie powinny mieć wpływu żadne zmiany personalne. W toku dyskusji wskazano także, że rewitalizacja ma szansę stać się elementem przeciwdziałającym ogólnym barierom rozwojowym obserwowanym w Rawie Mazowieckiej, takim jak wykluczenie społeczne osób starszych, czy brak ogólnodostępnej wysokiej jakości przestrzeni publicznej, która ma charakter włączający (bo nie wyklucza żadnych grup użytkowników miasta).

Oprócz barier związanych ogólnie z procesem rewitalizacji (w pewnym stopniu uniwersalnych dla większości miast małych i średnich), można zidentyfikować bardziej indywidualne, wynikające ze specyfiki problemów rozwojowych miasta, a także zasad i metod zarządzania lokalnego i wdrażania LPRMRM. W toku prac eksperckich zidentyfikowano 8 takich potencjalnych barier, które poddano dyskusji z kluczowymi interesariuszami. Ponieważ warsztat odbywał się z wykorzystaniem metody on-line, to każda z barier była najpierw poddawana sondażowi⁵ wśród kluczowych interesariuszy, a następnie na kanwie uzyskanych wyników prowadzona była moderowana dyskusja.

⁵ Interesariusze kluczowi biorący udział w warsztacie mogli wypowiedzieć się na temat każdej z barier wskazując: TAK – uznając ją za barierę, NIE - w ich opinii nie jest to bariera we wdrażania LPRMRM oraz mogli wybrać opcję „nie mam zdania”.

Bariera 1. Skala potrzeb i deklarowanych projektów znacznie przekracza możliwości finansowe Miasta (program nie jest „szyty na miarę” a stanowi zapis wszystkiego co można było podciągnąć pod rewitalizację).

75% interesariuszy kluczowych biorących udział w warsztacie zgodziło się, ze stwierdzeniem, że jest to bariera, po 13% wskazało odpowiedź „nie” lub „nie mam zdania”. W toku dyskusji podkreślano jednak, że opracowanie programu rewitalizacji stworzyło przede wszystkim ramę dla pozyskiwania dofinansowań zewnętrznych, zwiększając w ten sposób możliwości finansowania zaplanowanych działań.

Bariera 2. Liczba projektów, szczególnie uzupełniających, jest zbyt duża jak na skalę Miasta i jego możliwości realizacyjne.

Ocena tej bariery nie była już tak jednoznaczna jak poprzedniej. 38% uczestników warsztatu wskazało, że ta bariera występuje, tyle samo wybrało opcję „nie mam zdania”, a 24% wybrało opcję, że ta bariera nie występuje.

Ta bariera wzbudziła dość ożywioną dyskusję wśród uczestników warsztatu, którzy podkreślali, że wpisanie dość dużej liczby projektów (także w obiektywnej ocenie eksperckiej) do LPRMRM było celowe, ponieważ dawało i daje potencjalne możliwości realizacji przez inne podmioty. Listę projektów traktowano więc na zasadzie pewnego rodzaju tworzenia możliwości dla różnych grup interesariuszy.

Bariera 3. Mieszkalnictwo w ramach LPRMRM jest traktowane marginalnie, dlatego też jego społeczny oddźwięk jest niewielki.

W odpowiedziach na to pytanie interesariusze jednoznacznie definiowali swoje zdanie (nikt nie wybrał opcji „nie mam zdania”). 63% kluczowych interesariuszy zgodziło się, że jest to bariera, a dla 37% nie stanowiło to bariery.

W toku dalszej dyskusji podkreślono dwie kwestie. Po pierwsze, ponieważ obszar rewitalizacji obejmuje tą część miasta, gdzie znajdują się stare kamienice mieszkalne, to warunki mieszkaniowe, a tym samym i potrzeby remontowe są duże i trudno im wszystkim sprostać (także biorąc pod uwagę założenia ogólnokrajowe dla procesu rewitalizacji, kwalifikowalność środków itp.). Po drugie, obszar rewitalizacji postrzegany jest ciągle w opinii społeczność lokalnej jako „zły adres do zamieszkania”. Wskazano także, że problematyka rynku mieszkaniowego jest barierą rozwoju nie tylko dla obszaru

rewitalizacji, ale dla całego miasta, a na obszarze rewitalizacji dodatkowo kumuluje się z innymi barierami społecznymi. Ponadto na obszarze rewitalizacji występuje ścisła ochrona konserwatorska, która wymaga przygotowania dodatkowych dokumentów, co wydłuża procedurę. Ponadto zasoby mieszkaniowe znajdują się w rękach prywatnych, co znacznie ogranicza możliwości ingerencji miasta.

Bariera 4. Mimo szczytnych założeń w LPR nie udaje się zaktywizować grup wykluczonych.

Ocena tej bariery była zróżnicowana wśród kluczowych interesariuszy: 63% zgodziło się ze stwierdzeniem, że jest to bariera dla wdrażania LPRMRM, 13% wskazało odpowiedź „nie”, a 24% nie miało zdania w tym zakresie. W toku dyskusji podkreślono, że wiele projektów rewitalizacyjnych dotyczy kwestii społecznych i jest nakierowane na aktywizowanie grup wykluczonych. Jak podkreślono, na podstawie analiz eksperckich, wyraźnie widać sukcesy w aktywizowaniu grup wykluczonych, szczególnie dotyczy to osób wykluczonych ze względu na bezrobocie.

Bariera 5. Występuje niepełne zaufanie do działań Miasta co przekłada się na problemy w realizacji poszczególnych projektów.

W ocenie interesariuszy, ta bariera była trudna do jednoznacznego opowiedzenia się: po 38% wybrało odpowiedź „tak” lub „nie”, pozostali „nie mam zdania”. W toku dyskusji zarówno eksperci jak i uczestnicy warsztatu wzywali, że ta bariera jest uniwersalna dla prowadzenia polityki rozwoju, a nie tylko dla rewitalizacji, a niedostatki zaufania społecznego są barierą i podstawowym zagrożeniem dla wielu procesów rozwoju lokalnego i zarządzania partycypacyjnego.

Bariera 6. Monitoring LPR jest wyzwaniem, brakuje sprawnego systemu generowania wskaźników dla podobszarów na terenie Miasta.

Ocena tej bariery była bardzo jednoznaczna – wszyscy z uczestników warsztatu (100%) wskazali ją jako występującą barierę dla wdrażania LPRMRM. W toku dyskusji wskazano, że ta bariera jest dodatkowo wzmacniana przez barierę niewystarczającej współpracy, bowiem część wskaźników możliwa jest do generowania tylko we współpracy z innymi podmiotami np. NGO. Bariera ta jest także wynikiem

niedostosowania statystyki publicznej do poziomu niższego niż lokalny (gminny). Obszar rewitalizacji stanowi ściśle określony, wyznaczony teren w przestrzeni miasta. Nie jest jednak obszarem statystycznym, stąd też problemy z generowaniem i przeliczaniem danych. Trzeba jednak zauważyć, że na skutek starań i współpracy Biura ds. Rewitalizacji z innymi jednostkami, z roku na rok udaje się generować coraz dokładniejszy i lepszy materiał stanowiący podstawę monitorowania procesu rewitalizacji.

Bariera 7. Współpraca w ramach LPR miała miejsce głównie na etapie tworzenia dokumentu, we wdrażaniu jest to o wiele trudniejsze.

Ta bariera została potwierdzona przez 75% interesariuszy, zaś 25% wybrało odpowiedź „nie”. W eksperckiej ocenie ta bariera ściśle łączy się z ogólną barierą procesów rewitalizacji, czyli niepełnym wdrożeniem zasady partnerstwa. W opinii eksperckiej, potwierdzonej przez uczestników warsztatu, ta bariera wiąże się także z podejściem niektórych grup interesariuszy w sposób bardzo „interesowny”, związany tylko ze swoimi korzyściami i pilnowaniem swoich spraw.

Bariera 8. Powiązanie LPR z innymi dokumentami programowania występowało tylko w okresie opracowania.

W opinii uczestników warsztatu przeważało zdanie, że jest to bariera (63%), odpowiedź „nie” wybrało 25%, zaś „nie mam zdania” – 22%. Ta bariera w opinii eksperckiej jest bardzo często występującą, bo o ile występuje mechanizm badania zgodności zapisów na etapie opracowania LPR, to na etapie jego wdrażania jest to tylko lub aż „dobra praktyka”. Jest to jednak głębszy problem związany ze spójnością i koherentnością dokumentów programowania na poziomie lokalnym, a nie tylko procesu rewitalizacji. W toku dyskusji podkreślono, że jest to potencjalna bariera dla wdrażania LPRMRM w kontekście zbliżającego się nowego okresu programowania i potrzeby tworzenia i/lub aktualizacji dokumentów programowych.

7. Podsumowanie i rekomendacje

W założeniu i zgodnie z zapisami LPRMRM proces rewitalizacji powinien wywierać wpływ na pożądane korzystane zmiany związane z następującymi elementami rozwoju lokalnego:

- ✓ społecznymi – związane z włączeniem społecznym, przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu, przeciwdziałaniem bezrobociu, dostosowaniem edukacji do potrzeb rynku pracy, zwiększaniem poczucia bezpieczeństwa, aktywizacją mieszkańców i włączaniem w procesy decyzyjne, działaniami na rzecz trzeciego sektora, działaniami z zakresu profilaktyki zdrowotnej, zdrowego trybu życia;
- ✓ gospodarczymi – rozwój kreatywności i pobudzanie przedsiębiorczości, wsparcie dla rozwoju przedsiębiorstw, w tym zawiązanych z sektorem usług lokalnych, przeciwdziałanie rotacji przedsiębiorstw;
- ✓ funkcjonalno-przestrzennymi oraz technicznymi – działania związane z ochroną i kształtowaniem centrum miasta, dostosowanie centrów Miast do potrzeb osób niepełnosprawnych, adaptacja budynków o wysokich walorach kulturowych do innych niż obecnie funkcji;
- ✓ środowiskowymi – wysoka jakość życia wynikająca z dostępności do terenów zieleni, konsekwentne tworzenie struktury przestrzennej miasta, edukacja ekologiczna, informacje nt. zmian systemów grzewczych.

Dokonana analiza wskaźnikowa zmian, zachodzących zarówno na poziomie miasta jak i obszaru rewitalizacji, pozwala na jednoznaczną pozytywną ocenę. Obecnie, trudno ocenić kompleksowy wpływ rewitalizacji na proces rozwoju miasta w ramach podejmowanych działań, gdyż okres 3 lat to zbyt krótki czas na pełną realizację zakładanych działań i zbadanie oddziaływań, szczególnie w odniesieniu do projektów infrastrukturalnych.

Przedstawione w części 4 raportu dane statystyczne pozwalają stwierdzić, iż na obszarze rewitalizacji można stwierdzić następujące pozytywne zjawiska:

- ✓ Mniejsza liczba bezrobotnych (spadek o 20%), a szczególnie osób długotrwale bezrobotnych (spadek o 45%);
- ✓ Więcej osób objętych wsparciem z zakresu pomocy społecznej (wzrost o prawie 50%);

- ✓ Większa aktywność w przestrzeniach publicznych (większa liczba wydarzeń);
- ✓ Większa aktywność obywatelska w obszarze rewitalizacji (znaczący wzrost liczby projektów BO);
- ✓ Duża powierzchnia obszaru objęta procesem rewitalizacji, w tym duża liczba zainwestowanych obiektów (m.in. zabytkowych, dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych);
- ✓ Duża liczba uczestników zajęć z zakresu edukacji ekologicznej oraz zajęć podnoszących kompetencje zawodowe;
- ✓ Stosunkowo duża liczba nowych podmiotów ulokowanych w obszarze rewitalizacji (prawie 40).

Na podstawie przeprowadzonych badań, analiz i danych uzyskanych z procesów partycypacji sformułowano następujące wnioski końcowe będące wynikiem procesu ewaluacji on-going:

- w zakresie kryterium **trafności**, stwierdzono aktualność wszystkich celów strategicznych i strategicznych kierunków działań, nie stwierdzono również potrzeby zmian w zakresie przestrzennym obszaru poddawanego procesom rewitalizacji;
- w zakresie kryterium **skuteczności** – stwierdzono, że żadne z celów strategicznych nie zostały zrealizowane w pełni (w 100%) – warto podkreślić, że gdyby tak się stało byłoby to raczej argumentem za błędnie sformułowanymi celami, szczególnie na poziomie strategicznym. W analizowanym okresie zidentyfikowano strategiczne kierunki działań, które w zakresie bezpośrednio powiązanych z nimi projektami można uznać za zrealizowane w pełni (były to kierunki działań 3.2 i 3.3).

Niektóre projekty (w latach 2016-2019 było ich 7 z 12) składające się na osiągnięcie celów strategicznych zostały w pełni zrealizowane i osiągnięto często wyższe od zakładanych wskaźniki.

Wizja dla obszaru rewitalizacji nie została osiągnięta (co także jest zrozumiałe), ale w świetle przeprowadzonych badań, w opinii eksperckiej, Miasto jest na dobrej drodze do jej osiągnięcia, podobnie jak z cechami charakteryzującymi obszar rewitalizacji (choć tu warto podkreślić, że trudno jest jednoznacznie

wskazać, czy pożądane cechy pojawiają się tylko w związku z prowadzoną rewitalizacją);

- w zakresie kryterium **trwałości**, należy podkreślić ogólnie dobrą sytuację w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta Rawa Mazowiecka. Bardzo trudno jednoznacznie jest ocenić, na ile proces rewitalizacji na obecnym jego etapie przyczynia się do tego stanu. Na pewno pozytywne tendencje rozwojowe obserwowane na obszarze rewitalizacji przyczyniają się do pozytywnych trendów w mieście. Ponieważ jednak nie wszystkie projekty rewitalizacyjne są zrealizowane (jest to dopiero pierwszy okres wdrażania LPR), to zgodnie z założeniami prowadzenia ewaluacji, pełna ocena w tym zakresie możliwa będzie po roku 2025.

Ogólnie pozytywna ocena wdrażania LPRMRM nie zwalnia jednak z możliwości (a nawet obowiązku) sformułowania pewnych rekomendacji i zaleceń do wdrożenia.

Po pierwsze rekomenduje się zwiększenie i zintensyfikowanie kanałów komunikowania z interesariuszami w zakresie założeń i realizacji rewitalizacji. Bardzo pozytywna opinia ekspercka nt. strony internetowej poświęconej rewitalizacji w mieście nie przekłada się na opinie mieszkańców (i części kluczowych interesariuszy) nt. dostępności dokumentów i informacji związanych z rewitalizacją. Informacje nt. procesu rewitalizacji są szczegółowo zamieszczane na stronie internetowej, aby zwiększyć ich zasięg docierania i oddziaływania postulujemy raz na kwartał przygotowanie artykułu informacyjnego do wydawnictw tradycyjnych/papierowych np. darmowej prasy lokalnej. Ponadto jako kanały informacyjne proponujemy także wykorzystać lokalnych liderów formalnych i nieformalnych. Jeśli prowadzą oni swoje strony internetowe lub posiadają konta w mediach społecznościowych mogli by udostępniać bieżące informacje nt. postępów rewitalizacji, aktualnie prowadzonych projektów itp. Natomiast w czasie spotkań tradycyjnych (np. zebrań, spotkań informacyjnych nawet poświęconych innym tematom) przedstawiać krótkie, syntetyczne informacje o aktualnych projektach rewitalizacyjnych. W ten sposób lokalni liderzy pełniliby funkcje swoistych „ambasadorów rewitalizacji”. Dobrym kanałem informowania i konsultowania mogły być też zebrania/spotkania typu „okrągły stół” na konkretne tematy, na których zbieraliby się przedstawiciele różnych grup interesariuszy. Gospodarzem takich spotkań powinno być Biuro ds. Rewitalizacji. Spotkania tego typu powinny być organizowane w zależności

od pojawiających się potrzeb i problemów. Można je przeprowadzać zarówno tradycyjnie w formie stacjonarnej jak i on-line (np. jeśli sytuacja epidemiologiczna będzie tego wymagała).

Zaprezentowane powyżej możliwe kanały informacyjne i konsultacyjne wynikają z doświadczenia eksperckiego Autorki raportu, jednak pełne rozpoznanie potrzeb w tym zakresie możliwe będzie przez przeprowadzenie badań (można je powiązać z innymi, już zaplanowanymi do przeprowadzenia badaniami społecznymi) nt. oczekiwań interesariuszy w zakresie polityki informacyjnej.

Po drugie rekomenduje się kontynuację prac nad doprecyzowaniem wskaźników monitoringu (mogą to być zarówno prace związane z polepszeniem dokładności generowania wskaźników w odpowiednich skalach przestrzennych, jak i dokładniejszego, jednoznacznego ich opisu wykluczającego dowolność interpretacji uzyskanych wyników).

Po trzecie postuluje się intensyfikację współpracy między różnymi grupami interesariuszy, także z wykorzystaniem środków komunikacji na odległość. Rekomendacja ta może być szczególnie trudna do realizacji biorąc pod uwagę zarówno warunki zewnętrzne (panująca epidemia) jak i wewnętrzne związane np. z brakiem organizacji zrzeszającej jedną z grup kluczowych interesariuszy jakimi są przedsiębiorcy.

Po czwarte, mając na względzie zakresy czasowe głównych dokumentów programowania dla Miasta Rawa Mazowiecka, a także fakt, że w roku 2021 rozpocznie się nowy okres programowania (obejmujący lata 2021-2027), należy zadbać o spójność zapisów LPRMRM z innymi dokumentami, także tymi, które będą powstawać po roku 2020. Tylko bowiem w ten sposób rewitalizacja ma szansę stać się procesem długofalowym, spójnym i wpisującym się w lokalny rozwój.

8. Spis rysunków

Rysunek 1. Kryteria ewaluacji i ich logika

Rysunek 2. Ocena upowszechnia LPRMRM w opinii mieszkańców

Rysunek 3. Ocena upowszechnia raportów monitoringu LPRMRM w opinii mieszkańców

Rysunek 4. Ocena działań informacyjnych dotyczących projektów (zadań) w ramach programu rewitalizacji

Rysunek 5. Ocena osiągnięcia wizji w opinii kluczowych interesariuszy

Rysunek 6. Ocena osiągnięcia wizji w opinii mieszkańców

Rysunek 7. Adekwatność celów strategicznych w opinii kluczowych interesariuszy

Rysunek 8. Adekwatność kierunków działań wyznaczonych w ramach celu strategicznego
1. w opinii kluczowych interesariuszy

Rysunek 9. Adekwatność kierunków działań wyznaczonych w ramach celu strategicznego
2. w opinii kluczowych interesariuszy

Rysunek 10. Adekwatność kierunków działań wyznaczonych w ramach celu strategicznego
3. w opinii kluczowych interesariuszy

9. Spis tabel

Tabela 1. Kryteria ewaluacji i przypisane do nich pytania ewaluacyjne oraz metody wykorzystane w przygotowywanej ewaluacji LPRMRM

Tabela 2. Pożądane, charakterystyczne cechy obszaru rewitalizacji w ocenie interesariuszy

Tabela 3. Sytuacja przedsiębiorstw w mieście w latach 2016-2019

Tabela 4. Miejsca noclegowe w mieście w latach 2016-2019

Tabela 5. Zewnętrzne środki finansowe w mieście w latach 2016-2019

Tabela 6. Saldo migracji w mieście w latach 2016-2019

Tabela 7. Niebieskie karty w mieście w latach 2016-2019

Tabela 8. Dostęp do lekarzy na terenie miasta w latach 2016-2019

Tabela 9. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej w mieście w latach 2016-2019

Tabela 10. Świadczenia publiczne w tytułu pomocy społecznej w mieście w latach 2016-2019

Tabela 11. Dochody mieszkańców miasta w latach 2016-2019

Tabela 12. Bezrobocie mieście w latach 2016-2019

Tabela 13. Dzieci i młodzież w systemie kształcenia w mieście w latach 2016-2019

Tabela 14. Uczestnicy imprez na terenie miasta w latach 2016-2019

Tabela 15. Aktywność obywatelska w mieście w latach 2016-2019

Tabela 16. Przestępczość w mieście w latach 2016-2019

Tabela 17. Dostępność infrastruktury technicznej w mieście w latach 2016-2019

Tabela 18. Przestrzeń miasta w latach 2016-2019

Tabela 19. Bezrobotni w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Tabela 20. Udział mieszkańców w zajęciach podnoszących kompetencje zawodowe i ich efekty w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Tabela 21. Wsparcie w zakresie pomocy społecznej w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Tabela 22. Zagrożeń ubóstwem lub wykluczeniem społecznym podnoszący swoje kompetencje w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Tabela 23. Projekty w ramach budżetu obywatelskiego w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Tabela 24. Uczestnicy/członkowie i wolontariusze organizacji pozarządowych w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Tabela 25. Przestępstwa i wykroczenia w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Tabela 26. Obiekty oraz powierzchnia objęta działaniami rewitalizacyjnymi w latach 2016-2019

Tabela 27. Wydarzenia organizowane w przestrzeniach publicznych w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Tabela 28. Uczestnicy zajęć w zakresie edukacji ekologicznej w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Tabela 29. Przedsiębiorstwa w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019

Tabela 30. Powiązania projektów podstawowych z celami i kierunkami działań w analizowanym okresie czasowym

Tabela 31. Ocena skuteczności realizacji celów strategicznych i strategicznych kierunków działań w latach 2016-2019

Tabela 32. Wydatki poniesione na zrealizowane projekty podstawowe

Tabela 33. Projekty uzupełniające i ich relacje z celami i strategicznymi kierunkami działań

Tabela 34. Projekty uzupełniające w kontekście celów strategicznych i strategicznych kierunków działań

Tabela 35. Macierz powiązań projektów rewitalizacyjnych ze wskaźnikami dla celów programu rewitalizacji (obszaru rewitalizacji). Powiązania w sferze społeczno-gospodarczej. Tendencje zmian w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019.

Tabela 36. Macierz powiązań projektów rewitalizacyjnych ze wskaźnikami dla celów programu rewitalizacji (obszaru rewitalizacji). Powiązania w sferze przestrzenno-technicznej. Tendencje zmian w obszarze rewitalizacji w latach 2016-2019.

Tabela 37. Bariery procesu rewitalizacji w ocenie kluczowych interesariuszy